

9290

9291

9292

9293

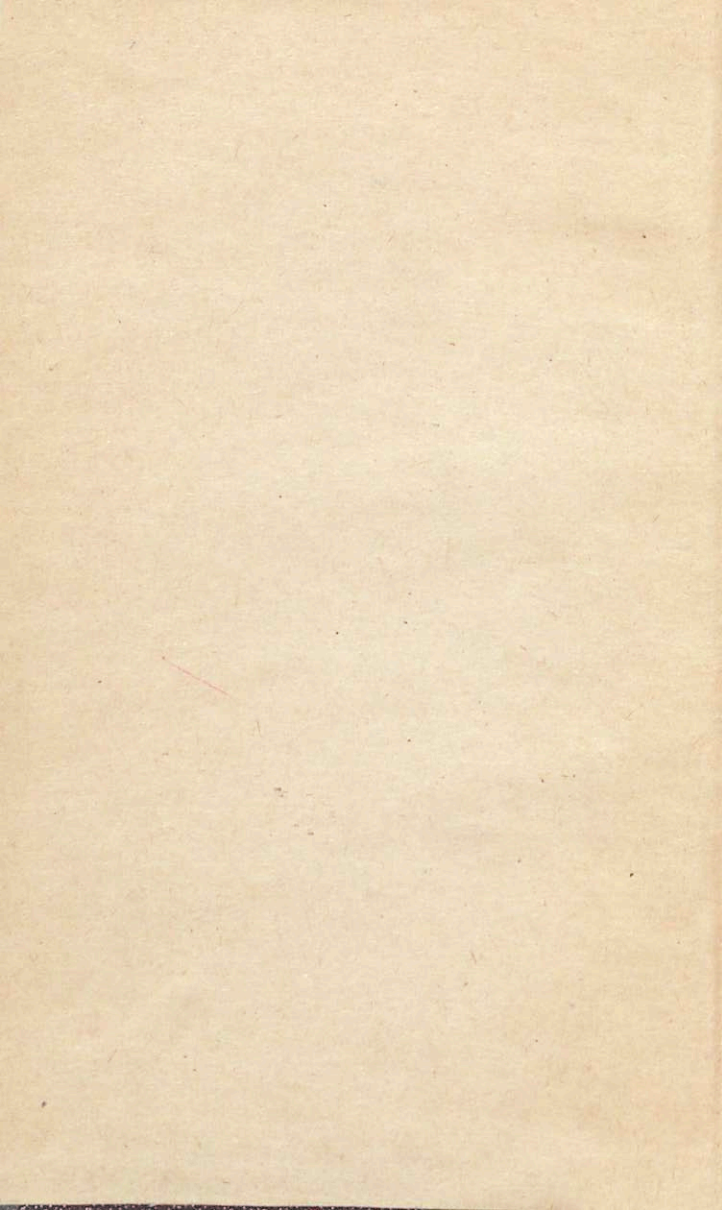
9294

9295

9296

636.7

U-77

Յ Ո Ւ Յ Ա Վ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ԶԲՕՍԱԼԻ ՏԵՏՐԱԿԱՆՑ

- Ա. Ճառ վանն Հայրենասիրութեան:
- Բ. Քր. Կոլմբոս, կամ Ամերիկայի գանուիլը. Ա:
- Գ. Պիտո թ.ին մէկ տաննախօսութիւնը եւ Աւարիայի եւ պիսիսպոսոսց հոլուականը:
- Դ. Քր. Կոլմբոս. Բ:
- Ե. Համառօտ օգրերեւութարանութիւն:
- Զ. Քր. Կոլմբոս. Գ:
- Է. Բարդյական վէպեր, կամ տղոց սիրտը կրթելու յարմար պատմութիւններ. Ա:
- Ը. Յովհաննէս Կարգ, կամ Օրէական օրիորդին պատմութիւնը:
- Թ. Առողջութեան կանոններ:
- Ժ. Բարդյական թատրոններ. Ա:
- ԺԱ. Տրդատայ առանձնանայը, վերջին օրերն ու մեռնիլը:
- ԺԲ. Արեւելեան Յիշատակագիրներ. Ա:
- ԺԳ. Բարդյական վէպեր. Բ:
- ԺԴ. Փենն. Գորգէզ, կամ Մեքսիկայի տոնուիլը. Ա:
- ԺԵ. Գառախարակ մանկանց, կամ բարդյական խորհրդածութիւնը տղոց համար:
- ԺԶ. Փենն. Գորգէզ. Բ:
- ԺԷ. Բարդյական վէպեր. Գ:
- ԺԸ. Փենն. Գորգէզ. Գ:
- ԺԹ. Ներսէս Մեծ եւ Հայաստանի վրայ ունեցած աղքեցութիւնը:
- Ի. Պատմութիւն մասնագրութեան Հայոց. Ա:
- ԻԱ. Տարւոյն Դ. եղանակները, կամ նկարագիր սրանցիկեաց բնութեան. Ա:
- ԻԲ. Բարդյական թատրոններ. Բ:
- ԻԳ. Արտաշեսեան Արտաւազդայ բարբն ու վախճանը:
- ԻԴ. Տարւոյն Դ. եղանակները. Բ:
- ԻԵ. Բարդյական վէպեր. Դ:
- ԻԶ. Տարւոյն Դ. եղանակները. Գ:
- ԻԷ. Միլլիդայեան Մանուկ Պէյին խորոց պատմութիւնը:
- ԻԸ. Տարւոյն Դ. եղանակները. Դ:
- ԻԹ. Արհածք Վարդայ Մամիկոնեանց. Ա:
- Լ. Զուարճալիք Բնասպատմութեան. Ա:
- ԼԱ. Արհածք Վարդայ Մամիկոնեանց. Բ:
- ԼԲ. Գիտերուն Պատմութիւնը:
- ԼԳ. Ուայնիկիթըն:
- ԼԴ. Բարդյական վէպեր. Ե:
- ԼԵ. Արթուր Կորսան Բիմին պատահարները:
- ԼԶ. Գուգ Նուապետ:

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՋԲՕՍԱԼԻ

ՏԵՏՐԱԿՆԵՐ

ԼԹ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎԷՊԵՐ

Կ Ա Մ

ՏՂՈՑ ՄԻՐՏԸ ԿՐԹԵԼՈՒ

ՅԱՐՄԱՐ

ՊԸՏՄՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հ Ա Տ . Զ .

ՎԻԷՆՆԱ

ՊԱՇՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ ՎԱՆՔԸ

1858. ՌՄԷ.

1002
5464

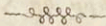
17227

8-33

ԿՐ .

12-33

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՌԵՆՈՍ ԳԵՏԻՆ ՈՂՈՂԵԼԸ

Ա .

Դժբախտ գիշեր մը :

ԱՆՅԵԱԼ դարուն վերջերը՝ Ռենոսի լուրջ ե-
զերքներուն վրայ պղտիկ գեղի մը մէջ կ'ապրէր
Մարդին Պրաւն անուն այգեգործը : Ասիկա շատ
աստուածավախ , արդար ու խիստ աշխատասէր
մէկն էր : Նոյնպէս բարեպաշտ , առաքինի ու գոր-
ծունեայ էր իր Ողիլա ամուսինը :

Մարդինին տունը գետին անմիջապէս քովն էր :
Ժրաջան մարդը՝ իր տան կից եզոյլ քարուտ ու
ապառաժուտ բլրակին վրայ , որն որ գետին ալեաց
մէջ կ'երկննար , վերէն մինչեւ վար այգի տնկած
էր , որն որ աղէկ խաղող կու տար : Իսկ Ողիլ-
լան , գետին երկայնութեամբ եղած մարգագե-
տինը՝ որն որ երեք կողմանէ կանանչ ցանկով ու
հովանաւոր լաստենիներով (գրգըլ աղած) ու կա-
ղամախիներով (գավագ աղ .) գոցուած էր , թափ-
չի արուեստանոց ըրած էր , եւ իր մեծ աշխա-
տութեամբն ու ջանքովը կտաւները այնպէս աղէկ
կը ճերմկցընէր , որ թէ գեղին մէջի կանայք եւ
թէ նոյն կողմերը գտնուողները՝ իրենց բանած
կտաւները անոր ճերմկցընելու կու տային : Աս
եղանակաւ այր եւ կին իրենց օրական ապրուստը
կը հոգային : Բաց ասկից տեղւոյն խոտը ջուխտ

մը կով սնուցանելու բաւական կ'ըլլար: Իսկ իրենց մէկ խոշոր շունը՝ գարնան ու ամառուան ատեն արուեստանոցին պահպանութիւն կ'ընէր, աշնան՝ երբ որ խաղողները կը հասուննային՝ այգիին վրայ կը հսկէր. եւ բոլոր տարին ու մանաւանդ ձմերուան գիշերները տունը ու փակը կը պահպանէր:

Մարդինն ու Ոգիլլա հոս շատ գոհ ու երջանիկ կ'ապրէին: Իրենց ամենէն մեծ ուրախութիւնը եւ երկրի վրայ ունեցած անգին ու պատուական գանձը իրենց հինգ որդիքներն էին, որոնցմէ ամենէն պզտիկը դեռ որրոցին մէջն էր: Բարի ծնողք՝ իրենց տղաքը միայն կերցընելով ու հագուեցընելով գոհ չէին ըլլար, հապա իրենց անմենէն մեծ հոգն ան էր որ զիրենք աղէկ կըթեն: Հայր ու մայր կ'աշխատէին որ զիրենք փափուկ հասակներնէն աղօթքի ու աշխատանաց վարժեցընեն: Աղօթքն ու աշխատութիւնը, կ'ըսէր Մարդին, զմեզ թէ աս աշխարհքիս մէջ ու թէ անգիի աշխարհքը երջանիկ կ'ընեն: Բարեպաշտ ծնողք իրենց տղաքը բարեպաշտութեան ու աշխատասիրութեան մէջ դաստիարակելու համար շատ գիտութեան մը հարկաւորութիւն չունէին: Ծնողաց օրինակը իրենց խօսքերէն աւելի ազդեցութիւն ունէր. եւ այսպէս տղաք բոլորովին իրենց ծնողաց նման ելան. որովհետեւ ան կը տեսնային եւ անկից զատ բան չէին գիտեր: Բոլոր Ռենոսի կողմերը գուցէ այսպիսի երջանիկ ընտանիք մը չէր գտնուեր:

Բայց սոսկալի դժբախտութիւն մը՝ աս երջանիկ ընտանեաց այցելութեան ելաւ: Այնպէս խիստ ու սաստիկ ձմեռ մը եղաւ, որ մարդկային երեւակայութենէ դուրս բան էր: Չափէ դուրս եկած ձիւնով լեռներն ու դաշտերը ծածկեցան ու ցուրտը անտանելի էր: Ռենոս գետը կանգուն մը խորութեամբ մարմորի պէս սառած էր: Եւ ամէն

կողմանէ կը վախցուէր որ սառոյցները հայելով՝ ջուրը բոլոր գեղը պիտ'որ ողողէ ու մեծ դժբախտութիւն յառաջ բերէ: Ա՛րքապէս սառոյցները հայելու սկսան. բայց դեռ մօտայուտ վտանգ մը չէր երեւար: Մարդին իր ընտանեօքը խոր քնոյ մէջ ընկղմած ատեն, յանկարծ կէս գիշերուան մօտ, զանգակի ձայնէն արթնցաւ. ու ետեւէ ետեւ ալ թնդանօթ կ'արձակուէր, որն որ Ռենուսի կոխելուն նշան էր: Ջրին սոսկալի խողխօջանքը լսելուն պէս, շուտ մը անկողինէն ցատքեց զգեստը հագաւ ու խուցը թողուց վար վազեց, որ եղածը տեսնայ իմանայ: Բայց տան աստիճանները ու փակը ջրով այնչափ լեցուած էր, որ մէջը գրեթէ կը լողար, եւ երբ որ տան դուռը բացաւ նէ, ջուրը այնպէս բռնութեամբ ներս պորտկաց, որ կէս մը գետին իյնալու պէս եղաւ:

Ա՛նմիջապէս վեր խուցը վազեց ու պոռալով ըսաւ. Ա՛խ Ո՛ղիլա, Ո՛ղիլա, ամէն բանէն յառաջ տղաքն աղատենք: Ողիլան կէս մը քնոյ մէջ դողդոջալով շուտ մը զգեստը հագաւ: Ա՛յր եւ կին իրենց տղոցմով այգիէն վեր ելլել աղատիլ կ'ուզէին, բայց բարձրացած ջուրը այնպէս իրենց գէմ կը վաղէր, որ իրենց անկարելի էր մտքերնին դրած տեղը հասնիլ: Գեղին մէկալ կողմը ուրիշ բարձր տեղ մ'ելլելու փորձեցին: Բայց այնպէս մուտ գիշեր մըն էր, որ ամենեւին կոխած անդերնին չէին տեսներ: Առսինը արգէն շատոնց աներեւոյթ եղած էր, եւ թանձր ամպերը աստղներուն լոյսը կը նսեմացընէին: Բաց ասկից սաստիկ կ'անձրեւէր, ու հովին սաստիկ գոչիւնը մարդս կը սոսկացընէր: Ջուրը հետոյհետէ բարձրանալով գեղին բոլոր ճամբաները կը գոցէր: Բարի ծնողք ամէն մէկ քայլ առնելուն կը վախնային որ չըլլայ թէ ջրոյ անդունդի մը մէջ իյնալով կորսուին: Իսկ տղաք, որոնք ծնողաց աղաղակէն յանկարծ քնէն արթնցած էին, բար-

ձրաձայն կու լային ու կը պոռային: Ամէն տնէն ողբ ու վայնասուն կը հնչէր:

Այս միջոցիս գեղին մէջը բարձր տեղէ մը քանի մը ջահեր երեւցան. եւ ասոնց շառագոյն լոյսը՝ մինչեւ հիմա լսուած մեծ աղէտքն ու վայնասունը տեսանելի կ'ընէր: Հարիւրաւոր մարդիկ բոլոր իրենց զօրութեամբը սոսկալի մահուան ձեռքէն ազատելու կ'աշխատէին: Ամէն կողմ խեղճութիւն ու կարօտութիւն կը տեսնուէր: Հոս՝ պղտիկ խրճիթի մը պատուհանին առջին տառապեալ մայր մը՝ դառնապէս լացող տղոց հետ կեցած՝ մէկիկ մէկիկ պատուհանէն դուրս հօրը կու տար, որ զանոնք փրկէ, թէպէտ ան ալ՝ մինչեւ կուրծքը յափշտակիչ ջրին մէջ կեցած, հազիւ կրնար ինք զինքը հաստատուն բռնել. հոն՝ չափահաս տղաք ու աղջիկք, իրենց հիւանդ մայրը բռնած տան դռնէն դուրս կը հանէին, որպէս զի զինքը ներս դիմող ջրոց ալիքներուն ձեռքէն ազատեն: Խեղճ մարդիկները՝ ամէնն ալ ալեաց մէջ կորսուելու վտանգի մէջ էին: Բայց շատ քաջ ու մարդասէր մարդիկ իրենց օգնութեան հասան:

Ողիւլան, երկու թեւերուն մէջ մէյ մէկ տղայ առած, ջուրին բռնութենէն յափշտակեցաւ. իր էրիկը, նոյնպէս երկու տղայ գիրկը՝ չէր կրնար անոր օգնութեան երթալ: Բայց երկու զօրաւոր մարդիկ անմիջապէս օգնութեան հասան: Մայրը, տղաքը, եւ հայրերնին ազատեցին ու մօտիկ բլուր մը հասցուցին: Հոս քանի մը եղեւինի (չամ) տակ վառուած կրակը կ'արծարծէին, որպէս զի ամէն ազատուողները իրենք զիրենք չորցրնեն:

Այրբ որ Ողիւլա, բոլորովին շնչասպառ ու գրեթէ խեւքը գլխէն գացած աս բլուրը բերուեցաւ, քիչ մը ետքը ինք իրեն եկաւ նէ, աչքը չորս կողմը դարձրնելով՝ զարհուրած սկսաւ պոռալ. Ո՛հ, ո՛ւր է իմ ամենէն պղտի տղաս. ո՛ւր է Յուսէֆիկս: Տղան՝ մօրը անկողնոյն քով որբոցին մէջն

էր: Բայց ջուրը մէկէն ու շատ առատութեամբ
խուցին մէջ մտնելով՝ որրոցը ջրին վրայ լողալով
ճամբայ ելած էր: Մայրը մթան մէջ որրոցը քրն-
նած էր, բայց տեղը չգտնելով՝ այնպէս կար-
ծեր էր՝ որ հայրը արդէն զանիկա որրոցով մէկտեղ
ապահովացուցած պիտ'որ ըլլայ. ինք մէկալ տղա-
քը ազատելու ետեւէ ինկեր էր: Բայց հիմակ իր
սխալած ըլլալը տեսնելով, երկու ձեռուրները
գլխուն զարնելով՝ այնպէս դառն կու լար ու
կ'ողբար, որ քարերը կը շարժէին: Ա՛ռզէր ան-
միջապէս ելլել ու ալիքները պատուելով իրեն
բնակարանը երթալ, իր սիրելի տղան ալիքներու
ձեռքէն ազատել. Բայց հայրը զինքը ետ կեցուց
ըսելով՝ Աեցիր, սիրելի Ոգիլա, ստուգիւ չես
կրնար ալ մեր տունը երթալ. ջուրը սաստիկ
զօրաւոր է եւ քեզի ալ կը յաղթէ: Ես կը փոր-
ձեմ տղան ազատելու համար: Մեր հաւատարիմ
գրացիները ինծի կ'օգնեն: Այո՛, կ'ուզենք, ըսին
ան երկու մարդիկները, որոնք Ոգիլան ու իր
տղաքն ազատած էին: Ուստի երկայն ձողեր ա-
ռին, որպէս զի կարենան անոնցմով ջրին յատա-
կը փորձել ու իրենք զերենք պաշտպանել. իրենց-
մէ մէկն ալ ջահով զերենք կը լուսաւորէր:

Ոգիլա կ'ուզէր իրենց հետ երթալ: Բայց
հոն կրակին քով գտնուած կանայք զինքը շատ
մեծ աշխատութեամբ ետ կեցուցին: «Համբերէ
քիչ մը, կ'ըսէին, կեցի, չէ նէ դուն ալ մա-
հուան զո՛հ կ'ըլլաս: Ան քաջ մարդիկները թէ
որ կարելի է նէ, ստուգիւ որդիդ կ'ազատեն», :

Բոլոր բլուրին վրայ եղողներուն աչքը՝ սրտեր-
նին բաբախելով՝ գացող երեք մարդիկներուն
վրայ էր, մինչեւ որ ջահը տան մը ետեւ անե-
րեւոյթ եղաւ: Ի վերայ այսր ամենայնի, դեռ
երկայն ատեն մութին կը նայէին, բայց զերենք
ամենեւին չէին տեսներ. մինակ ջրին սոսկալի
խողխողալը, հովին գոչելը եւ երբեմն երբեմն

ջրէն յափշտակուած տան մը շաչիւնը կը լսէին: Աս տեսիլը սարսափելի բան մը կ'երեւար խեղճ մարդիկներուն, եւ ամէնն ալ միաբերան ու ձեռուընին երկինք վերցուցած կ'աղօթէին ըսելով. Տէր Աստուած, դուն ողորմէ աս բարի մարդիկներուն ու խեղճ սղուն, օգնէ իրենց, եւ թող մի տար որ կորսուին. Գուն մինակ կրնաս զիրենք մահուան ձեռքէն ազատել:

Բ.

Կոր հեծոնութիւն:

Ոգիլլա մեծ սրտի անձկութեամբ իր էրկանը եւ իրեն հետ գացողներուն դարձին կը սպասէր: Արդէն ժամ մը անցած էր քանի որ գացած էին, եւ դեռ եկող գացող չկար: Ոգիլլային անձկութիւնը վայրկեանէ վայրկեան կ'աւելնար: Չեռուրները իրարու միացուցած՝ կրակէն քիչ մը հեռու եղելինի մը տակ ծնկան վրայ նստած էր: Իսկ իր տղաքը, մինակ շապկով ու բոկոտն չորս կողմ մը նստած ցուրտէն կը դողային: Ոգիլլա ամենայն զօրութեամբ կ'աղօթէր, ու անձկութեան քրտինքը ճակատը թրջած էր: Պզտիկ Գեորգը, որն որ ասիկա կրակին լուսովը նշմարած էր, մանկական միամտութեամբ դարձաւ մօրն ըսաւ: Աս ի՞նչ է մայր, դուն կը քրտնիս, իսկ ես կը մսիմ: Մայրը թէ զինք ու թէ իր քոյրը յորդորեց որ մեկտեղ աղօթք ընեն, եւ երկուքն ալ ձեռուընին երկինք վերցընելով աղօթքի նստան: Արջապէս հայրը եկաւ անմխիթար դէմքով ու բոլորովին թրջած: Մեկտեղ գացող մարդիկներէն մէկը դարձաւ ըսաւ. Անկարելի եղաւ ձեր տանը հասնիլ, սիրելի աիկին: Չուրը խիստ խորունկ էր ու շատ կը վազէր: Մինչեւ ուսերնիս ջրին մէջ

մտանք եւ երեքնիս ալ քիչ մնաց պիտ'որ կորսուէինք: Մէկալը խօսեցաւ ու ըսաւ. Բայց ի վերայ այսր ամենայնի յոյսդ բոլորովին մի կտրեր, վասն զի շատ քաջ ու զօրաւոր մարդիկ ձեր դրացիներուն օգնութեան եկան: Չուրր դեռ ամէն կողմ չտիրած՝ կանթեղներով տուներուն մէջ մտան ու շատ մարդիկ ու քանի մը կահ կարասիք ալ ազատեցին: Գուցէ անոնց մէջ նաեւ որոցն ու տղան ալ կը գտնուին: Իրօք ալ բլուրին վրայ ուրիշ շատ մարդիկ եկան, կահ կարասիքնին կռնակնին առած: Բայց որոցը չգտնուեցաւ: Տղուն վրայ ամենեւին տեղեկութիւն ունեցող չկար:

Ս երջապէս ահագին ու սոսկալի գիշերը օրուան տեղի տալու սկսաւ: Մրրիկն ու անձրեւը դադրեցան: Աստղները, որ ասդին անդին ճեղքուած ամպերուն մէջէն իրենք զիրենք կը ցուցնէին, ձերմակ գոյն ստացան եւ առաւօտեան կարմրութիւնը սկսաւ: Բայց կրակին քով ժողվուած մարդկանց մէջ արտասուալից աղաղակ մըն է փրթաւ. վասն զի իրենց զուարթ գեղին մէկ մեծ մասը ալ չէին տեսներ: Ազնուասիրտ Մարդինին տունը՝ ուրիշ շատ տներով ալեաց մէջ ընկղմած էր: Քանի մը տուներ ալ մէկ կողմը ծռած՝ կործանելու վրայ էին: Խեղճ մարդիկները կորսնցուցած ինչքերնուն վրայ կ'ողբային, իսկ Ոգիլան մինակ իր տղուն վրայ կու լար: Ա'ուզէ նէ ամէն բան կորսուի, կ'ըսէր, միայն տղաս նորէն գրտնայի: Հայրն ալ տղան կորսնցրնելուն վրայ աւելի տրտմած էր՝ քան թէ իր աղքատութեանը վրայ: Ի վերայ այսր ամենայնի ինք զինք բռնեց եւ քաղցր հայեցուածով մ'երկինք նայելով աս խօսքերս կ'ըսէր, Աստուած տուաւ Աստուած առաւ, իր կամքն օրհնեալ ըլլայ:

Ս երջէն Ոգիլային դարձաւ եւ արցունքն աչուրները ըսաւ. Սիրելի Ոգիլա, ինք զինքդ

Աստուծոյ կամացը յանձնէ: Եղածը եղած է, ալ չիփոփուիր. ինչ որ Աստուած կ'ընէ ամէնն ալ աղէկ է. քու որդիդ Աստուծոյ ընծայէ, անկա երկինքն Աստուծոյ քով աղէկ տեղը գտած է: Մայրն աս խօսքերուն վրայ լալէն ու հառաչելէն դադրեցաւ ու ըսաւ. Աստուծոյ կամքն օրհնեալ ըլլայ: Իսկ սողաք որ մինչեւ հիմա կու լային, անոնք ալ սկսան արցունքնին չորցընել, ու պզտիկ Մարիամը դարձաւ ըսաւ. Ալ չիլանք. մեր պզտիկ եղբայրը երկինքը գեղեցիկ հրեշտակ մըն է. հոն բնակիլը ալ աւելի աղէկ է, որովհետեւ հոն հեղեղ ջրոց չկայ:

Պզտիկ Գեորգն ալ նոյնը կը հաստատէր: Բայց ի վերայ այսր ամենայնի, կ'ըսէր, մեր պզտիկ եղբօրը ջրերուն մէջ խղզուիլը մեծ դժբախտութիւն մըն է: Մեղք նաեւ մեր երկու սիրուն կովերուն: Աւելի եւս մեղք մեր կայտառ շան. ան ալ խղզուած պիտ'որ ըլլայ, ապա թէ ոչ հիմակ հոս կու գար: Անոր վրայ գրեթէ եղբօրմէս աւելի կը ցաւիմ:

Ինչ խենդ ու խելար կը խօսիս, ըսաւ Մարիամը, դադրէ ասանկ բաներ խօսելէն:

Ինչ. պզտիկ եղբայրնիս երկինքն է, ըսաւ տղան, բայց խեղճ շունը երկինք չիկրնար երթալ: Այսպէս տղաք իրարու հետ կը խօսէին. իսկ քովինները աս բաներս լսելով՝ թէպէտ շատ արամած էին, բայց չէին կրնար չժպտիլ:

Քիչ մը ետքը, մօտ տեղերէն խել մը մարդիկ եկան, որոնց բնակութիւնը բարձր տեղեր ըլլալով գետին ողողելէն ամենեւին վնաս մը չէին կրած, եւ դժբախտներուն ուտելիք ու զգեստ բերին. եւ իրենց քիչ մ'ատենուան համար բնակութիւն տալ խոստացան: Ասիկա տառապեալներուն մեծ սիրտութիւն մ'եղաւ: Մարդինն ալ ասոր վրայ մեծապէս ուրախացաւ, բայց աւելցուց ըսելով, որ Ես այնչափ ատենուան համար

աս ձեր հիւրասիրութիւնը կ'ընդունիմ, մինչեւ որ աղէկ մը վրանիս չորցընենք եւ զգեստ հոգանք. անկից ետքը անմիջապէս իմ եղբօրս քովը կ'երթամ, որն որ ասկից քանի մը մղոն հեռու լերան մը վրայ կը բնակի: Իսկ դուք, սիրելի դրացիներս, այսչափ բազմութեան համար բաւական տեղ ունեցած պիտ'որ չըլլաք. բայց իմ եղբայրս խոշոր տուն մ'ունի, որուն մէջ ինծի, կնոջս ու տղոցս համար ստուգիւ սիրով բաւական ընդարձակ տեղ մը կու տայ: Երբոր օգերը քիչ մը կ'աղէկնան, ու գարունը կը մօտիկնայ, ես ետ կը դառնամ. եւ իրարու կ'օգնենք մեր կործանած տուները շինելու: Մխիթարուեցէք: Երբ որ մենք մեր ձեռքէն եկածը կ'ընենք, Աստուած ալ իր օգնութիւնը չ'ուշացընէր: Մտածենք որ աս դժբախտութիւնը ի վախճանի մեզի մեծ օրհնութիւն կը բերէ:

Գ.

Հառատարիմ՝ ջոռնը:

Մարգին ու Ոգիլլա առջև գիշերը իրենց տունը թող տալէն երթալէն ետքը, ջուրի հեղեղը տան պատերուն զարնուելով՝ խոշոր պատառուածներ յառաջ բերած էր, եւ իրեն ընդարձակ ճամբայ մը բանալով՝ բոլոր տան կահ կարասիքն հետն առած դացած էր: Մինակ խոշոր գերանները՝ որոնք տունը հաստատուն կը բռնէին, քիչ մը ատեն ջրոյն բռնութեան դէմ կը կենային: Բայց երբ որ տունը բոլորովին կործանեցաւ, կորսուած տղան՝ իր որրոցովը մղոն մը հեռու ջուրին վրայ լողալով վար տարուեցաւ: Նաեւ գետին վարի կողմերն ալ նոյն խեղճ տեսարանին զոհ եղած էին: Զրէն ցած եղող ամէն գեղերն ու

դաշտերը ջրերուն տակ ծածկուեցան՝ շատ մարդ կենաց վտանգաւ ունեցածնին կորսընցուցին: Իսկ որրոցը՝ լողալով բլուրի մը վրայ գտնուած գեղին առջեւէն անցնելով՝ հոն տեղ մը ապահովուած մնացած էր: Գեղին բնակիչքը՝ ապշած ու զարհուրած կը տեսնէին որ ջուրը իր ալիքներուն վրայ զանազան բաներ բեռնաւորած կը տանի, զորօրինակ, սեղան մը, սնտուկ մը, տակառներ, ջաղացներ, ու յարգով ծածկուած տանիքներ: Իսկ քանի մը յանդուգն տղաք ալ տուներնէն դուրս ելած գետին եղերքը կեցած ամէն բան աղէկ մը կը դիտէին: Մէյ մ'ալ տղոցմէ մէկը, որն որ սուր աչուրներ ունէր, պոռալու սկսաւ. Նայեցէք նայեցէք, գետին վրայ որրոց մը կը լողայ: Ուրիշ տղայ մըն ալ, որուն աչուրներն ալ բաւական սուր էին, Բայց նայեցէք, ըսաւ, անոր ետեւէն շուն մըն ալ կ'երթայ լողալով, եւ զանիկա դէպ ի ցամաք կը քաշէ: Ստուգիւ, ըսաւ մէկ երրորդ մը. բայց խեղճ շունը պարապ կ'աշխատի, արդէն շատ յոգնած կ'երեւայ, եւ ջուրին սաստկութեան դէմ չիկրնար դնել, նայեցէք. ինչպէս սառոյցներուն խոշոր կտորները իրեն արգելք կ'ըլլան: Իսկ քանի մը մարդիկ, գետին քովը հաստատուն սառոյցներու վրայ կեցած երկայն ձողերով՝ տակառները, սնտուկներն եւ ուրիշ կահ կարասիքը դուրս հանելու զբաղած էին: Իրենցմէ մէկը, երիտասարդ ձկնորս մը, որրոցը տեսնելով՝ կանչեց. Ստուգիւ տղան մէջը պիտ'որ ըլլայ. վասն զի շունը պարապ որրոցին ետեւէն չիյնար. Ելէք, եղբարք, փութանք, տղան ազատենք. պէտք չենք շունէ մը վար մնալ:

Աս ըսելով, առանց վտանգին միտ դնելու, նաւի մը մէջ ցատքեց, մէկալ երկուքն ալ անոր հետեւեցան: Մեծ դժուարութեամբ որրոցին մտիկցան, տեսան որ ստուգիւ տղան մէջն է, որրոցը նաւին մէջ առին, եւ յաջողութեամբ ցամաք հանեցին:

Ի ոչոր բազմութիւնը ամէն կողմանէ ժողովուրդացաւ որրոցին քովը տղան տեսնելու : Գետեղերքը գտնուած մարդկանց մէջ հարուստ գինեվաճառ մը կար Պլանգ անունով, որն որ իր կնոջը ու պզտիկ տղուն հետ հոն եկած էր, եղածները տեսնելու համար : Տիկինն ալ ուղեց ազատած տղան տեսնել : Քովիները Պլանգին աղաչանօքը տեղ բացին : Ո՛հ Տէր Աստուած, կանչեց տիկինը, երբ որ որրոցին քովը եկաւ նէ, աս ինչ սիրուն տղայ է : Ո՛հ նայեցէք ինչպէս անոյշ կը քնանայ . ո՛չ վտանգի մէջ ըլլալը եւ ո՛չ ալ ազատած ըլլալը գիտէ : Ստուգիւ Աստուծոյ աչքը աս տղուն վրայ կը հսկէ :

Տիկինը քանի մը շաբաթ յառաջ իր մեկհատիկ մանչ զաւակը կորսնցուցած էր : Ուստի ասոր համար իր էրկանը դարձաւ ու ըսաւ . Նայէ, սիրելի Գանիէլս, ինչպէս աս տղան մեր մեռած տղուն կը նմանի : Եւ գրեթէ նոյն տարիքն ալ ունի : Ինծի այնպէս կ'երեւայ որ Աստուած մեր տղան առնելով՝ ասիկա անոր տեղ մեզի պարգեւել կ'ուզէ : Գուն ինչ կ'ըսես, չե՞նք կրնար աս հրեշտակային տղան քովերնիս առնուլ պահպանել ու դաստիարակել . գուցէ իր ծնողքը ջրերուն մէջ մեռած են եւ կամ թէ զիրենք գտնելը անկարելի է :

Պարոն Պլանգ սկսաւ ծիծաղիլ ու գլխովը նշան ընելով, Առնո՛ւնք, առնո՛ւնք, ըսաւ, մենք ալ աս երեք մարդիկներուն ու նոյն շան պէս բարիք մ'ըրած ըլլանք :

Ամէն հոն եղողները՝ Պր. Պլանգին եւ անոր կնոջը մարդասիրութեան վրայ ուրախացած ու սաստիկ շարժած իրարու մէջ կ'ըսէին . Ահաւասիկ ան գեղեցիկ առակը կը կատարուի, թէ Աստուած տղոց իրենց երջանկութիւնը անոնց քնոյն մէջ կու տայ : Աստուած որբերը այսպէս կը հոգայ, իրենց ուրիշ հայր մը տալով :

Իսկ երեք ձկնորսները, որոնք մինակ տղան եւ իրենց կեանքը ազատելու միտ դրած էին, շունը ամենեւին չէին հոգացած: Բայց նոյն հաւատարիմ շունը, յանկարծ ցամաք հասաւ, եւ վրայի ջուրերը քանի մ'անգամ զօրաւոր թօթուելով, ժողվուած մարդիկները ջուրերուն սրսկմանէ անմիջապէս իրարմէ բաժնուեցան: Շունը ան ատեն ուրախութենէն սկսաւ հաջել, ու պոչը շարժելով երբեմն աս եւ երբեմն մէկալ ձկնորսին վրայ կը ցատքէր, իբրեւ թէ տղան ազատելուն համար անոնց շնորհակալ ըլլալ կ'ուզէր: Աս տեսնելով Պր. Պլանգ, դարձաւ ըսաւ. Նայեցէք, ինչպէս աս շունը շնորհակալ կ'ըլլայ, ուրեմն մարդիկ ալ անշնորհակալ պէտք չեն ըլլալ. աս ըսելով քսակէն 6 ոսկի հանեց, ան երեք ձկնորսներուն երկերկու հատ տալու համար: Բայց անոնք չէին ուզեր ոսկին առնուլ: Մենք ինչ որ ըրինք նէ, կ'ըսէին, քրիստոնէական սիրոյ համար ըրինք, եւ ոչ թէ սնտախ վարձուց համար: Պր. Պլանգ պատասխան տուաւ թէ, Շատ աղէկ կ'ընէք որ ձեր աշունական գործողութեան համար ամենեւին վարձք մը չէք պահանջեր, բայց ես չեմ կրնար ձեզի տուած փոքրիկ վարձքս ետ առնուլ: Աստուած գաւաթ մը ցուրտ ջուր տուողին վարձք խոստացաւ: Ինք կ'ուզէ որ մենք ալ մեր բարերարները անվարձ չթողունք: Աւրեմն ընդունեցեք, աս փոքրիկ ընծաս՝ զորն որ մեծաւ ուրախութեամբ սրտի կուտամ ձեզի ձեր արդեանցը համար:

Իսկ է կ'առնունք, ըսաւ ձկնորսներէն ամենէն պզտիկը, եւ ան ստակը մեր գեղին խեղճ եղբարցը կը բաշխենք, որոնք աս դժբախտութենէն շատ մեծ փնաս կրեցին:

Իսկ շունը, որրոցին քով ժողվուած մարդիկները պատուելով մինչեւ տղուն քովը գացած էր, եւ իր ուրախութենէն հաջելովը տղան արթնցուց, որն որ սկսաւ լալ: Տիկին Պլանգ, մեծ գո-

րովով զինքը գիրկն առաւ ու պագաւ: Տղան զըւարթ աչուրներովը չորս գին կը նայէր, բան մը փնտռելու պէս: Անշուշտ մայրդ կը փնտռես, ըսաւ տիկինը, ո՛հ Աստուած գիտէ անոր հիմակ ուր ըլլալը. թէ որ ալեաց մէջ իր գերեզմանը գտած չէ նէ: Բայց մի լար, սիրելիս. հիմակու հիմակ ես եմ քու մայրդ: Աս խօսքերով տղան առաւ իր տունը տարաւ, որն որ շատ գեղեցիկ էր ու մեծ պարտէզ մ'ալ ունէր, որրոցն ալ ձկնորսներէն մէկուն բերել տուաւ: Իսկ հաւատարիմ շունը ինք իրմէ ետեւէն կ'երթար:

Դ.

Ողորմած մայր:

Տիկին Պլանգ տղան իր խուցն առաւ, եւ ամէն բանէն յառաջ անոր ետեւէն էր որ տղան կարենայ քիչ մը բան ուտել: Բոլոր գործքը զինքը հոգալն էր: Անոր փայլուն արծրթէ գգալով նաշիհէ խիւս կերցուց: Իրեն բարակ կտաւէ ու կարմիր ժապաւէններով զարդարուն զգեստ հագցուցած Պր. Պլանգին խուցը տարաւ. Նայէ, ըսաւ, Աստուած մեզի ինչ գեղեցիկ ոսկեգոյն խոպոպիկներով զուարթ ու կապոյտ աչուրներով ու վարդագոյն կարմիր երեսներով տղայ մը խաւրեց. ինչպէս մատաղ ու առողջ է: Բայց մենք, ըսաւ, ուրիշ հարկաւոր բան մ'ունինք մտածելու: Տարակոյս չկայ որ Ռենոսի երկու կողմի բնակիչքը քրիստոնեայ ըլլալով, տղան հարկաւ մկրտուած պիտ'որ ըլլայ, եւ արդէն ալ քանի մ'ամսուան կ'երեւայ: Բայց դժբախտութեամբ սիրուն տղուն մկրտութեան անունը չենք գիտեր: Ուստի պէտք ենք իրեն անուն մը տալ. Ըսէ տեսնենք, ինչպէս կանչենք իրեն:

Մովսէս կանչենք, ըսաւ Պր. Պլանգ. որովհետեւ ինչպէս Աստուած կպրաձիւթով ծեփուած կողովին մէջ գրուած Մովսէսին վրայ հսկեց, նոյնը ըրաւ աս հրեշտակային տղուն որրոցին վրայ ալ: Ինչպէս անիկակ, այսպէս աս ալ ջրէն ազատեցաւ: Ասոր համար Մովսէս անունը շատ յարմար է, նոյն անուամբ կը կանչենք զինքը:

Չէ. ըսաւ, Տիկինը, աս անունը չեմ ուզեր ես: Աս Հրէայի անունը քրիստոնէից մէջ սովորական անուն չէ: Տղուն Գանիէլ կանչենք: Այսպէս կը կոչուիս դուն. աս անունն ունէր մեր յառաջուան տղան, որն որ մահուան զոհ եղաւ: Աս անուան համար, տղուն վրայ կրկին սէր կ'ունենամ:

Պր. Պլանգ սկսաւ ծիծաղիլ, որ իր կինը ամենեւին միտ չիղներ որ Գանիէլն ալ Հրէայի անուն է: Բայց ի վերայ այսր ամենայնի, Աւել է, ըսաւ, թող Գանիէլ կոչուի տղան: Աս ալ գեղեցիկ ու յարմար անուն մըն է: Ինչպէս որ Աստուած Գանիէլը առիւծներուն գուբէն ողջ դուրս հանեց, այսպէս ալ աս տղան մահուան վտանգէն փրկեց: Աստուած տայ որ աս տղան ալ Գանիէլի պէս, բարեպաշտ, խելացի ըլլայ, յԱստուած վստահութիւն ունենայ, ու Աստուծոյ սուրբ պատուիրաններուն հնազանդ ըլլայ:

Յուսանք, ըսաւ Տիկինը, քաղցր հայեցուածով մը տղուն նայելով, որ աս ալ Գանիէլին պէս, լի շնորհօք կը մեծնայ ու կը զարգանայ: Եկու, ուրեմն, սիրելի Գանիէլս, ըսաւ, մայրը, եկու քեզի ազուոր ու փափուկ անկողին մը պատրաստեմ, զանազան զարդերով ու ծոպքերով. իմ մեռած տղուս համար պատրաստած բոլոր զգեստեղէնները քեզի ժառանգութիւն թող ըլլան: Անոնք նորէն դուրս հանեմ ու մաքրեմ:

Շատ աւելի աղէկ կ'ըլլայ, ըսաւ Պր. Պլանգ, թէ որ տղան բարեպաշտութեան ու քրիստու-

նէութեան մէջ կրթենք, քան թէ աւելորդ զարգերով զարդարենք:

Ան կողմանէ իրաւունք ունիս, ըսաւ Տիկինը, աս բանիս երկուքնիս ալ փոյթ պէտք ենք տանիլ. եւ ձեռքը երկնցուց խոստանալով, եւ տղան առած նորէն խուցը գնաց:

Հաւատարիմ շունը միշտ մէկտեղ կ'երթար կու գար: Եւ տղան ալ բոլորովին ապահովութեան մէջ տեսնելով, հանդարտեցաւ: Քիչ մը կերակուր ալ ուտելէն ետքը, անէն դուրս ելաւ, ու գետին վրայէն լողալով՝ շուտ մը դիմացի եղերքն անցաւ ու դէպ ի վեր վազելով աներեւոյթ եղաւ:

Վայէ սիրելի շիտեկարտ, ըսաւ Պր. Պլանգիր կնոջը, հոգեզաւակդ շատ շուտով պիտ'որ կորսունցընես: Ապահով եղիր որ շունը տղուն ծնողացը դարձաւ գնաց, եւ զիրենք քիչ մը ետքը հոս պիտ'որ բերէ:

Ահ, ըսաւ հառաչելով Տիկինը, բարի ծնողաց ողբը կրնամ երեւակայել: Փորձով գիտեմ թէ ինչչափ ցաւ կը պատճառէ սիրելի տղու մը կորուստը: Անոր համար շատ սիրով ետ կը դարձընեմ ան տառապեալ ծնողաց իրենց սիրելի որդին: Բայց զինքը նորէն կորսունցընելս ինծի շատ ծանր պիտ'որ գայ:

Բայց հիմա կեցիր, ըսաւ Պր. Պլանգ, վերջը տեսնենք, ինչ պիտ'որ ըլլայ: Նախ եւ յառաջ շան գառնալուն սպասենք, որն որ անտարակոյս առանձին պիտ'որ չգայ:

Երեք օրէն ետքը, երբ որ Պր. Պլանգ ու իր կինը տղան գիրկը՝ իրիկուն մը բազմոցի վրայ նստած ընտանեբար խօսակցելու վրայ էին, մէկէն հաւատարիմ շունը սենեակը մտաւ, ու պոչը խաղցընելով ու հաջելով տղան՝ Պր. Պլանգն ու Տիկինը ողջունեց: Բայց քիչ մը ետքը գլուխը նորէն կախեց ու շատ տրտում կ'երեւար. եւ

անկից ետքը ալ ամենեւին տունէն հեռանալու բաղ-
 ձանք չիցուցուց: Ինծի այնպէս կ'երեւայ որ, ը-
 սաւ Պր. Պլանգ, շունը տղուն ծնողքը չէ կրցած
 գտնել, անտարակոյս նոյն մեծ հեղեղին դժբախ-
 տութեան ատեն այլեաց զոհ եղած պիտ'որ ըլլան:
 Ասկից ետքը շան Հաւատարիմ կանչենք, որով-
 հետեւ իբրեւ հաւատարիմ տան շուն մը իր
 պարտքը հաւատարմութեամբ կատարեց: Մենք
 ալ նայինք որ աս տղան վրանիս առինք նէ՛ հա-
 լատարմութեամբ հոգանք: Եւ ձեռքերնէս եկա-
 ծին չափ զինքն աղէկ դաստիարակենք:

Ըսոնց տալու դաստիարակութիւնը ստուգիւ-
 շատ տարբեր էր անկէ՛ զորն որ բուն տղուն
 ծնողքը պիտ'որ տային: Պր. Պլանգ այնպէս մարդ-
 մըն էր, որ կրօնը ամէն բանէն վեր կը դասէր.
 Իր վիճակին գործքերուն մէջ անդադար կ'աշխա-
 տէր, եւ իր արգարասիրութեան ու քաղցրաբա-
 րոյութեան համար ամենէն կը մեծարուէր ու կը
 սիրուէր: Իր կինը բարեպաշտութեան ճշմարիտ
 պատկեր մըն էր, առտուրնէ մինչեւ իրիկուն տան
 մէջ առտնին բաները հոգալու կը զբաղէր, եւ
 իբրեւ բարի ու մարդասէր տանտիկին մը՝ աղ-
 քատաց ալ մեծ բարիք կ'ընէր: Եւ աս ընտա-
 նեաց գլխաւոր գործքը աղօթքն ու աշխատու-
 թիւնն էր: Տան մէջ բարեպաշտական գործ-
 քերը երբեք զանց չէին առնուեր, որոնց մէջ
 ներկայ կը գտնուէր նոյն իսկ Պր. Պլանգ, եւ
 անձամբ առտու եւ երիկուն աղօթքին գլուխ
 կ'ըլլար եւ հոգեւոր ընթերցուածները ինք կ'ը-
 նէր: Կիրակի ու տօն օրերը բոլոր ծառաները
 եկեղեցի կը խաւրէր, աստուածային պաշտամանց
 ներկայ գտնուելու համար, եւ անոնց ուրիշ հո-
 գեւոր պարտուցը վրայ կը հսկէր:

Ըս կերպով՝ մեր սուրբ կրօնին բարի զգած-
 մունքները՝ պզտիկ Գանիէլին սրտին մէջ փափուկ
 հասակին մէջ արմատ ձգեց: Տղուն ունեցած

զբաղմունքները իր տունը ունենալու դաշտային
զբաղումներէն բոլորովին զատ զբաղմունքներ էին:
Պէտք էր որ ան ամէն բաները սորվէր՝ ինչ որ
վերջէն վաճառականութեան համար հարկաւոր
կրնար ըլլալ նէ: Եւ Պր. Պլանգին՝ տղէն պա-
հանջած փոյթն ու ճշդութիւնը նոյնն է՝ ինչ որ
հօրը քով պիտ'որ պահանջուէր նէ: Տղան հա-
սարակաց դասատուն մը խաւրուեցաւ կրօնին վե-
րաբերեալ բաները սորվելու համար. անկից ու-
րիշ դասատուներ: Բաց ասկից, Պր. Պլանգ,
իրեն համար տունը զատ վարպետ մը բռնեց,
Գաղղիներէնի, Աշխարհագրութեան, Բնագիտու-
թեան ու Պատմութեան դաս տալու համար:

Թէ հայրը ու թէ մայրը դաստիարակելու մէջ
միաբան կը գործէին. մէկուն խստութիւնը մե-
կային զիջմամբն ու հեղութեամբը կը չափաւո-
րուէր: Գանիէլ հօրը մանկական երկիւղածու-
թիւն ու մեծարանք՝ իսկ մօրը վստահութեամբ
խառն սէր մ'ունէր: Երկիւղը զինքը ապօրինաւոր
բան մ'ընելէն ետ կը կեցընէր, իսկ սէրը բարի
գործելու յորդոր մը կ'ըլլար:

Պլանիէլ կամաց կամաց կը մեծնար ու շատ
հանճար կը ցուցընէր. եւ դասատան ընկերներէն
ամենէն առջինն էր. որովհետեւ շատ փութով
կը սորվէր, եւ միշտ կը ջանար որ իր ծնողքը
գոհ ընէ: Երկուքն ալ զինքը իրենց բուն որդւոյն
պէս կը սիրէին: Տղան ալ զիրենք իր ճշմարիտ
ծնողքը կը համարէր. որովհետեւ անոնք իրեն
ամենեւին բան մը չէին իմացուցած որ ինք անոնց
հոգեզաւակն է, եւ առիթ ալ չկար ուրիշ կող-
մանէ գիտնալու: Որովհետեւ երբ որ ինք դեռ
երկու տարեկան էր, Պ. Պլանգ Քէօշնի մէջ
խանութով մէկտեղ մեծ տուն մը ժառանգած
եւ հոն փոխադրուած էր, ու մինչեւ նոյն ատեն
բնակած տունն ալ վարձու տուած էր: Քաղքին
մէջիները Գանիէլը՝ Պր. Պլանգին որդին գիտէին:

Եւ Պր. Պլանգ, դեռ քէօջն չեկած, անոր իր մականունը տուած եւ իր ընչից մէկ մեծ մասին ալ զինքը ժառանգ կացուցած էր: Գանիէլ աս մեծ բարերարութեան ինք զինքը արժանի կացուց եւ իր երկրորդ ծնողացը մեծ պատիւ եւ ուրախութիւն պատճառեց:

Ե.

Յոունը նորիկ կը գոռարթանայ:

Արբ որ Պլանգ պատանին 14 տարեկան եղաւ նէ, խանութին մէջ մեծ ու երեւելի ծառայութիւններ կ'ընէր: Իր գեղեցիկ գրովը վաճառականական նամակներ կը գրէր, այնպէս որ իր երկրորդ հայրը անոնց մինակ կը ստորագրէր, նոյնպէս Պր. Պլանգին բերնով ըրած յանձնարարութիւնները ճշդիւ կը հոգար:

Պր. Պլանգ իրիկուն մը զինքը դէպ ի Ռենոս գետ խաւրեց որ երթայ նաւերուն մաքսատան մէջ քանի մը բան տեղեկանայ: Իրիկունը շատ գեղեցիկ էր, եւ Գանիէլ շատ ուրախացած էր որ քաղքին մէկ մեծ մասը պիտ'որ կարող ըլլայ ժուռ գալ: Օդը շատ տաք ըլլալուն՝ բարակ ամարուան զգեստ մը հագաւ, գլուխն ալ թեթեւ գլխարկ մը դրաւ ու ձեռքը ոսկի գլխով գաւազանն առնելով դռնէն դուրս ելաւ. շունն ալ իրեն ընկերացաւ:

Արբ որ Գանիէլ մաքսատան մէջ գործքը լմնցուցած էր, տեսաւ որ վերէն նաւ մը եկեր է եւ երկրորդ օրն ալ Հոլանտա կ'ուզէ երթալ: Մէջի ճամբորդները մէկիկ մէկիկ դուրս կ'ելլէին ու խել մը տղաք ժողվուած, մէկը կ'ուզէր անոնց ճամբայ ցուցընել, մէկալը մէկ ուրիշի մը բերը ձեռքէն կ'առնուր տանելու համար, մէկ ուրիշ

մը կը հարցընէր թէ որ պանդոկը կ'ուզէ գիշերը անցընել: Աւերջապէս ճամբորդներուն մէջ մէկ մարդ մ'ալ կար՝ որն որ ծանր բայց աղքատ մէկը կ'երեւար. երբ որ տղուն մէկը ասոր ալ հարցուց թէ որ պանդոկը պիտ'որ օթեւանի, պատասխան առաւ թէ. Էս նաւուն վրան պիտ'որ անցընեմ գիշերը, պանդոկը ինծի շատ սուղ կը նստի. իմ իրիկուան ուտելիքս կտոր մը սեւ հաց է, զորն որ քսակիս մէջ կը կրեմ. եւ խմելիք ալ ահաւասիկ գետը ինծի առատութեամբ կը մատակարարէ:

Դանիէլ գթացաւ աս աղքատ մարդուն վրայ, որն որ շատ աղէկ մարդ մը կ'երեւար, եւ անոր մօտենալով ըսաւ, Թէ որ չէք նեղանար նէ, կ'ուզէի ձեզի քիչ մը գինիի ստակ տալ. գինին ճամբորդի մը համար ջրէն շատ աւելի աղէկ է, մանաւանդ գետի ջրէն: Սիրելի Պարոնս, ըսաւ մարդը, ես ստոյգ է որ ողորմութենէ ապրելու չեմ վարժած, բայց որովհետեւ դուն խիստ բարեկամաբար նոյնը ինծի կ'ընծայես, անոր համար չեմ կրնար չէ ըսել չառնուլ: Քոյր կենացս մէջ առջի անգամն է որ ողորմութիւն կ'ընդունիմ, Աստուած օրհնէ զքեզ աս պարգեւիդ համար:

Դանիէլին՝ օտարականին մօտիկցած ատեն, շունը դէպ ի գետ վազած էր ծարաւն անցընելու համար. երբոր դարձաւ նէ՛ յանկարծ մարդուն վրայ ցատքեց եւ որչափ զօրութիւն ունէր նէ սկսաւ հաջել եւ այնպէս չափէ դուրս ուրախութիւն կը ցուցընէր որ կածես թէ խենթեցած է: Մարդն ալ բոլորովին ինք իրմէ ելած սկսաւ պոռալ. Ա՛յտի, դո՞ւն ես, այսչափ տարիէ ետեւ դարձեալ զքեզ պիտի գտնեմ եղեր. ինչպէս հոս եկար:

Շունը կ'երեւայ թէ զքեզ շատ աղէկ կը ճանչնայ, ըսաւ Դանիէլ: Գուցէ ատենօք ձերը եղած ըլլայ:

Այս իմս էր, կրկնեց մարդը, ես այնպէս կը կարծէի որ իմ հաւատարիմ շունս տասուիրեք տարի յառաջ ջուրին մէջ խղդուած ըլլայ, երբ որ Ռենոս գետը ողողեց ու բոլոր տունս առաւ տարաւ: Ամենեւին չէի կարծեր որ մէյ մ'ալ կարող պիտ'որ ըլլամ զինքը տեսնել. Բայց ո՛հ, ըսաւ մարդը՝ աչուրները սրբելով, նոյն ատեն ուրիշ մէկ մեծ կորուստ մ'ալ ըրի, որն որ ես պիտ'որ չգառնայ:

Գանիէլ հարցուց թէ ինչ է աս աննորոգելի կորուստը: Ան ատեն մարդն սկսաւ մանրամասն պատմել թէ ինչպէս Ռենոս գետին ողողելու ատեն՝ յանկարծ գիշերը քնոյն մէջ զարհուրած, ինք եւ իր կինը ամէն ջանք ի գործ դրին իրենց տղաքը խղդուելու վտանգէն ազատելու, եւ թէ ինչպէս իր պզտիկ տղան նոյն շիտթուլթեան ու մթան մէջ որրոցին մէջ մնաց եւ վերջէն մտքերնին եկաւ, որ հետերնին չէ. եւ թէ ինչպէս նոյն տան փլատակներուն տակ ջրերուն ալեաց մէջ թաղուեցաւ. եւ ամենեւին ալ զինքը չտեսաւ եւ ո՛չ ալ տեղեկութիւն մ'ունեցաւ վրան:

Աս խեղճ պատմութենէն Գանիէլին սիրտը շարժելով աչուրները լեցուեցան. չէր գիտեր որ ինքն է ան տղան, որուն վրայ կու լար: Եւ սկսաւ զինքը մխիթարել ըսելով, որ ամէն բան պէտք է Աստուծոյ ձեռքէն ընդունիլ, որն որ ամենայն ինչ ի վախճանի ի բարին կը դարձնէ: Ասկից ետքը շատ քաղաքավարութեամբ ու բարեկամաբար հրաժեշտ ուզեց, որովհետեւ ժամանակն ուշացած էր:

Գանի մը քայլ հեռանալէն ետքը սկսաւ շունը կանչել. բայց շունը իր վերաստին գտած տէրը չէր ուզեր թողուլ: Բայց բանն ան է որ Գանիէլէն ալ չէր ուզեր բաժնուիլ: Անոր համար մէյ մը Գանիէլին վրայ կը ցատքէր եւ ձամբուն վրայ կը կենար, իբրեւ թէ կ'ուզէր զինքը կեցընել որ

չերթայ, մէյ մ'ալ դարձեալ ետ կը դառնար յառաջուան տիրոջը վրայ կը ցատքէր: Եւ երբոր վերջապէս Գանիէլ հեռացաւ նէ, ան ատեն շունը երկուքին մէջտեղը կեցաւ, եւ խեղճութեամբ մէյ մը մէկուն մէյ մը մէկալին կը նայէր, իբրեւ թէ կ'աղաչէր որ իրարմէ չբաժնուին: Եւ երբ որ Գանիէլ դարձեալ ճամբայ ելաւ եւ շունը կը կանչէր, դարձեալ սկսաւ անհանդստութեամբ ասդին անդին ցատքբտել, եւ ամենեւին չէր ուզեր մարդը թողուլ: Այսպէս կէս ժամ տեւեց եւ սկսաւ մթննալ: Աւերջապէս Գանիէլ մարդուն դարձաւ բսաւ: Ի՞նչ ընելիքս չեմ գիտեր. ես շատ սիրով կ'ուզէի շունը քեզի թողուլ. բայց իմն չէ, հօրս է: Թէ որ կ'ուզես մէկտեղ եկու, եւ անիկա թող որոշէ շունը որուն պիտ'որ ըլլայ:

Այսպէս երկուքն ալ սկսան քալել, եւ շունը շարունակ հաջելով ու ցատքբտելով ուրախութիւնը կը յայանէր:

2.

վերստիև տեստիթիւն, վերստիև նանաչոռո՛:

Պր. Պլանգ եւ իր տիկինը ընթրիքին սպասած էին, մինչեւ որ Գանիէլ դառնայ: Գանիէլ օտարական մարդը կերակրոյ սենեակը տարաւ, որն որ երկու մեղրամոմով լուսաւորուած էր. եւ ասոնք ճերմակ փոռցով ծածկուած ու արծաթի սպասներով զարդարուած սեղանի մը վրայ կեցած էին: Պր. Պլանգ սկսաւ Գանիէլին՝ այսչափ երկայն դուրսը մնալուն համար յանդիմանութիւն տալ: Գանիէլ սկսաւ շան հետ պատահած պատմութիւնը պատմել, որով իր ուշանալը արդարացուց: Պր. Պլանգ սկսաւ շան տիրոջը զանազան հարցումներ ընել, թէ ինչպէս ան շունը ստացած

էր: Մարդը շարժած սրտով մը պատմեց, թէ
 Բնչպէս նոյն իրիկունը, երբ որ Ռեննոս գետը բո-
 լոր գեղը ողողեց, չէ թէ միայն իր հաւատարիմ
 շունը, հապա նաեւ իր ամենասիրելի տղան կոր-
 սրնցուց, որն որ դեռ որրոցին մէջն էր: Անմի-
 ջապէս Պր. Պլանգ եւ իր կինը իմացան, որ ան
 կորսուած տղան, իրենց Գանիէլ հոգեզաւակը
 պիտ'որ ըլլայ: Բայց ի վերայ այսր ամենայնի Պր.
 Պլանգ իբրեւ մէկ խոհեմ ու ամէն բան քնն-
 նող վաճառական մը ուզեց իրը ճիշդ քննել:
 Ուստի Գանիէլը դիւան խաւրեց, որ հաշուեգրը-
 քին մէջէն հաշիւ մը հանէ բերէ, զորն որ գի-
 նեւվաճառին մէկը պահանջած էր, որն որ երկրորդ
 օրը կանուխ ճամբայ պիտ'որ ելլէր: Գանիէլ դիւան
 երթալուն պէս, Պր. Պլանգ մարդուն անունը,
 բնակած տեղը, տարին, ամիսը եւ նոյն դժբախտ
 իրիկուան ուրիշ ամէն պարագաները ճշդիւ հար-
 ցուց: Ի մէջ այլոց, ըսէ ինծի, ըսաւ, նոյն ա-
 տենը շունը վզնոց (Թասմա) մ'ալ չունէր:

Եւ, այո՛, ըսաւ մարդը, եւ կարմիր կաշիէ
 էր, եւ վրան ալ արոյրէ գործուած Յ. Մ. Պ.
 սկզբնատառերը կային իմ անուանս, որ է Յով-
 հաննէս Մարդին Պրաւն:

Եւ, ըսաւ Տիկինը, որրոցը Բնչպէս էր, որուն
 մէջ տղան պառկած էր:

Եղենամիայտէ էր, ըսաւ մարդը, բայց շատ
 գեղեցիկ՝ կարմիր ու կապոյտ ներկուած:

Պր. Պլանգ ու տիկինը մարդուն աչուրները
 սկսան զննել, եւ թէպէտ հոգերէն ու վշտերէն
 երեսը շատ փոխուած էր, ի վերայ այսր ամենայ-
 նի արտաքոյ կարգի նմանութիւն կը գտնէին ի-
 րենց հոգեզաւակին հետ:

Ամենեւին չեմ կարծեր որ, ըսաւ Պր. Պլանգ,
 քու որդիդ, զորն որ տասուիրեք տարի յառաջ
 Ռեննոս գետը ողողած ատեն իր որրոցով առաւ
 տարաւ, ջրին մէջ խղզուած ըլլայ. եւ հիմակ ալ
 դեռ կենդանի է:

Ի՛նչ. ինչպէս, կանչեց զարմացմամբ մարդը. Ո՛հ, ո՞ւր է. ո՞ւր է. Ո՛հ, կ'աղաչեմ զիս անմիջապէս իրեն տարէք:

Արդէն զինքը տեսաք, կրկնեց Պր. Պլանգ. նոյն երիտասարդն է, որն որ զքեզ հոս բերաւ:

Ի՛նչ, պոռաց մարդը, այն գեղեցիկ, ազնիւ երիտասարդը. ո՛հ Տէր Աստուած ինչպէս զարմանալի են քու ճամբաներդ: Չեռուրներն իրարու միացուցած երկինք նայեցաւ, երկայն ատեն լուռ կեցաւ ու աչուրներէն աղբիւրի պէս արցունք կը հեղուր: Վերջէն հարցուց թէ ինչպէս ազատեցաւ. ինչպէս աս տունը, աս երջանիկ վիճակը հասաւ: Պր. Պլանգ համառօտ մը պատմեց, թէ ինչպէս ան հաւատարիմ շունը տղուն ազատելուն պատճառ եղաւ:

Մենք, ըսաւ Պր. Պլանգ, մատաղ տղան հոգեզաւակ առինք ու զինքը կրթեցինք: Ինքն ալ շատ աղէկ վարուեցաւ, եւ մեզի ալ մեծ ուրախութիւն պատճառեց: Եւ որովհետեւ իր մկրտութեան անունը չէինք գիտեր, անոր համար անունը Գանիէլ դրինք: Եւ ամենեւին իրեն չենք իմացուցած որ ինք մեր հոգեզաւակն է. անոր համար ալ զմեզ իր ճշմարիտ ծնողքը կը համարի: Հիմակ ես զինքը աս խորհրդոյն լուծման կը պատրաստեմ, եւ դուն ալ, սիրելի բարեկամ, քիչ մը կազդուրելու հարկաւորութիւն ունիս: Ահաւասիկ Գանիէլ կու գայ: Հիմակու հիմա քիչ մը սա քովի խուցը երթայիք:

Եւ ատ սիրով, ըսաւ մարդը՝ արտաքոյ կարգի ուրախացած. ինծի քիչ մը առանձին տեղ մը հարկաւոր է, որ հոն Աստուծոյ շնորհակալ ըլլամ, ինծի այսպիսի մէկ մեծ ուրախութիւն մը պատրաստելուն համար:

Գանիէլ լմնցուցած հաշիւը ձեռքը խուցը մտաւ: Բայց երբոր շունը հոն կեցած, իսկ օտարականը հոն չտեսաւ նէ, դարձաւ հօրը ըսաւ, Սիրելի հայր, վերջապէս մարդը գոհ ըլլիք:

Սիրուն Գանիէլս, պատասխանեց Պր. Պլանգ, Տիմակ եկու քովս նստէ, քեզի հետ խօսելիք ունիմ: Քիչ մը հեռուանց զինքը պատրաստելէն ետքը՝ ըսաւ, Մենք քու ծնողքդ չենք, ինչպէս որ դուն մինչեւ հիմա կը համարէիր:

Գանիէլ աս տեղեկութեան վրայ խռովեցաւ, եւ այլայլութենէն լեզուն գրեթէ բռնուած էր եւ բառ մ'ալ չէր կրնար արտաբերել: Բայց քիչ մը ետքը դարձաւ ըսաւ: Ո՛վ իմ սիրելի ծնողագիրներս, աս ինչ մեծ բարիք էր որ դուք ինծի ըրիք. ինչ անպատմելի սէր էր որ ինծի ցուցուցիք, մանաւանդ ինծի պէս հոգեղաւակի մը: Բոլոր կենացս մէջ աս բանիս համար ձեզի շնորհակալ պիտ'որ ըլլամ: Բայց ո՛ւստի է որ աս գաղտնիքը դուք հիմակ ինծի կը յայտնէք: Բայց կը յուսամ որ զիս մերժելու միտ չունիք:

Չէ, ամենեւին չէ, կրկնեց Պր. Պլանգ. կեցիր քիչ մ'ալ մտիկ ըրէ: Ռենոս գետէն աղատած տղան դուն ես. իսկ ան մարդն ալ, որուն դուն նաւուն քով պատահեցար, քու հայրդ է:

Անիկա՞, կանչեց Գանիէլ զարմացած. ինչպէս բարի ու արդար մարդ մը կ'երեւար:

Պր. Պլանգ զինքը փորձելու համար, ըսաւ. Աղէկ մարդ, բայց աղքատ. դուն մեր խնամքովը հարուստ ես, իրեն հարկաւորութիւն չունիս: Բաց ասկից իր աղքատութիւնը քեզի այնչափ պատիւ չ'ըներ: Ասոր համար մտածեցի որ ձեռքը քիչ մը ստակ տանք եւ իր հայրենիքը խաւրենք:

Ո՛հ, Տէր Աստուած, կանչեց Գանիէլ. բայց դեռ զինքը նաւ խաւրած պիտի չըլլաք: Ա՛ղաչեմ թող տուէք զիս որ իրեն երթամ: Ա՛ռ զեմ անոր հայրենի դէմքը անգամ մ'ալ տեսնել, եւ վիզը փաթթուելով լալ: Բայց կը յուսամ որ ըսածնիդ ստոյգ չէ: Եւ եթէ հայրս, աշխարհքիս ամենէն աղքատն ու դժբախտն ալ ըլլայ, այսու ամենայնիւ իմ հայրս է: Ամենեւին անոր

աղքատութեանը համար չեմ ամչնար, եւ ես ինչ որ ունիմ նէ անոր հետ կը բաժնեմ:

Դանիէլին հայրը՝ որն որ քովի խցին գուռը կէս մը բաց ըլլալով՝ Դանիէլին խօսածները բոլոր լսած էր, մէկէն գուռը բացաւ ու Դանիէլին վրայ վազեց ըսելով, Ո՛վ որդեակ իմ: Նոյնպէս Դանիէլ ալ, Ո՛վ հայր իմ, կը գոչէր: Երկուքն ալ իրարու փաթթուեցան ու քաղցր արցունքներ թափեցին:

Է.

Մարդասիրտութիւնն ու շնորհակալտութիւն:

Տիկին Պլանգ հրամայեց որ ուրիշ մէկ հոգւոյ համար ալ սեղանի սպասք բերեն, եւ Դանիէլին հայրը ընթրիքի հրաւիրեց: Սեղանի ատեն Պր. Պլանգ Մարգինին հետ շատ զուարթութեամբ կը խօսէր, եւ իր հիւրին այնպէս բարեսիրտ եւ խոհեմ մարդ ըլլալուն վրայ շատ ուրախացած էր: Խօսակցութեանց մէջ աս ալ հարցուց իրեն, թէ ինչ պատճառէ շարժեալ աս ճամբորդութիւնը կ'ընէ: Մարգին պատմեց իրեն, որ Հոլանտայի մէջ իրեն ժառանգութիւն մ'ինկած է, ուստի կ'երթայ որ առնու: Ան սոսկայի ողողմանէն յառաջ, ըսաւ, ես շատ աղէկ վիճակի մէջ կ'ապրէի: Քայց ան մեծ դժբախտութիւնը զիս բոլորովին կործանեց: Հարկ եղաւ որ տունս հիմանց նորէն շինեմ, նոյն իսկ կահ կարասիքն, այգեգործութեան ու թափչութեան ամէն հարկաւոր գործիքները նորէն հոգամ. եւ այսպէս ի հարկէ պարտքի տակ ինկայ: Աս վերջի երկու տարիները ձմեռը սաստիկ խիստ ըլլալով՝ այգիս ալ չյաջողեցաւ, եւ հիմակ ալ յաջողելու յոյս չկայ: Եւ բոլոր ճգամբս աշխատելու ալ ըլլայի, անկարելի էր որ այնչափ պարտ-

քին տակէն ազատէի: Աս վիճակիս մէջ յանկարծ լուր առի որ ինձի ժառանգութիւն մ'ինկած է, որն որ մէկ քանի հարիւր Փիորինի կը հասնի. աս բանս զիս եւելօք ուրախացուց: Եւ որովհետեւ դժուարութիւն կը հանէին նոյնը ինձի անցընելու, անոր համար որոշեցի որ անձամբ հոն երթամ եւ դատաստանաւ ձեռք բերեմ: Ասով ալ թէ արդեօք ստակը պիտ'որ ընդունիմ, ան ալ տարակուսական է:

Բայց կը յուսամ որ, ըսաւ Պր. Պլանգ, հարկաւոր թուղթերը ունիք, չէ՞:

Այո ունիմ, պատասխանեց Մարգին, եւ թերթակալէն թուղթերը հանեց Պր. Պլանգին տուաւ: Պր. Պլանգ աղէկ մը աչքէ անցընելով, տեսաւ որ ամէնն ալ ի կարգի են. տեսաւ միանգամայն որ տարակուսական է թէ արդեօք Մարգին իր պահանջման պիտ'որ հասնի: Եւ եթէ հասնելու ալ ըլլայ, ըրած ծախքը դուրս հանելով իրեն բան մը պիտ'որ չմնայ: Բայց Պր. Պլանգ, որն որ թէ հարուստ եւ թէ միանգամայն աղնուասիրտ մէկն էր, դարձաւ Գիտես սիրելի բարեկամս, ըսաւ, նախ քու ճամբորդութիւնդ դէպ ի Հոլանտա քեզի շատ ծանր է. եւ երկրորդ պիտ'որ ստիպուիս երկայն ատեն հոն կենալ, աշխատիլ ստակդ ձեռք բերելու համար: Ուստի ես նոյն ստակը քեզի ամբողջ կը վճարեմ. իսկ դուն անոր տեղը ինձի կատարեալ իշխանութիւն տուր, նոյն ստակը պահանջելու, եւ ես ան ատեն իմ գործակալիս կը յանձնեմ Ամսդերտամ որ նոյն ստակը ինձի հոգայ:

Մարգին աս առաջարկութեան վրայ չափէ դուրս ուրախացած էր, եւ մեծ շնորհակալութեամբ յանձն առաւ աս խոստումը, թէպէտ ինք բարերարութեան մեծութեան աղէկ չէր թափանցեր, եւ չէր գիտեր որ Պր. Պլանգ ստակին մեծ մասը իրեն կը պարգեւէ:

Տիկին Պլանգ՝ որ իր էրկանը պէս մարդասէր ու բարերար էր, Տիմա Մարդինին կնոջն ու մեկալ որդւոցը վրայ ընդարձակ տեղեկութիւն առնելէն ետքը՝ դարձաւ ըսաւ անոր. Սիրելի Մարդին, ահաւասիկ Հոլանտա ճամբորդութիւնդ ետ մնաց, ուստի քանի մը օր կրնաս մեր քովը կենալ: Աերջէն Գանիէլն ալ քեզի կ'ընկերանայ ու քանի մը օր ձեր քովը կը մնայ: Ինչպէս որ իր սիրելի հայրը գտնելուն վրայ ուրախացած է, նոյնպէս պէտք է իր սիրելի մայրն ալ տեսնել: Իր քոյրերն ալ տեսնելը իրեն մեծ ուրախութիւն պիտի պատճառէ: Եւ մենք, սիրելի բարեկամ, ամէն հարկաւոր բաները քեզի կը հոգանք, քովերստին գտած որդւոյդ հետ տուն դառնալու համար:

Մարդին այսչափ բարերարութեան վրայ ապշած, բիւր անգամ կը հաստատէր, որ այսպէս բարերար մարդիկ դեռ տեսած չէր, եւ շարունակ աչուրները լեցուելով աս խօսքերս կ'ըսէր. Չեմ կրնար Աստուծոյ բաւական շնորհակալ ըլլալ, որ ինք գթալով իմ սիրելի որդիս ջրէն ազատած, ու այսպէս անխիւ մարդիկներուն բերած յանձնած է, որոնք զինքն այսպէս ազէկ կրթեր են. եւ դարձեալ թէ զինքն ինծի զարմանալի եղանակաւ նորէն գտնել տուաւ:

Գանիէլ կեցած իր զուարթացած հօրը երեսը կը նայէր: Շատ կը բաղձար իր սիրելի մօրը վրայ ալ տեղեկութիւն առնուլ. բայց յառաջագոյն Պր. Պլանգին խօսած ատեն քաղաքավարութեան համար երբեք բերանը չէր բացած: Հիմակ աղաչեց հօրը որ իր մօրը ու քոյրերուն վրայ ալ քիչ մը պատմէ: Մարդին ուրախութեամբ պատմեց, եւ իր կնոջը բարեպաշտութիւնը, փոյթը, խոնարհութիւնը, խնայողութիւնն եւ ուրիշ տնային առաքինութիւնները լիաբերան նկարագրեց. եւ մեծ ուրախութեամբ ու գոհութեամբ պատմեց նաեւ

իր երկու որդւոցն ու աղջկանց բարի վարքը: Չէր կրնար բաւականապէս գովել անոնց ազնիւ ձիրքը, երկիւղածութիւնը, ծնողաց ունեցած մեծարանքը, հնազանգութիւնը, աշխատասիրութիւնը, համեստութիւնն ու քաղաքավարութիւնը: Ամէնն ալ մեծ ուրախութեամբ մտիկ կ'ընէին. եւ անոր մտերմութեամբ ու շարժած սրտով խօսելէն կը համոզուէին որ խօսածները ճշմարիտ են, եւ թէ ինք բարի ու ազնիւ հայր մ'ըլլալով՝ տան մէջ խաղաղութիւնն ու սէրը պէտք է որ տիրէ:

Դանիէլ աւ ամէն տեղեկութեանց վրայ արտաքոյ կարգի ուրախացած էր, եւ ինք զինք երջանիկ կը համարէր, որ քիչ մը ետքն ալ իր մայրն ու քոյրերը պիտ'որ տեսնէ:

Երբ որ մերձաւոր ճամբորդութեան վրայ խօսք կ'ըլլար, Պէտք եմ, ըսաւ, գացած ատենս մօրս ու քրուրտոցս մէկտեղ բան մը տանիլ: Ան աղէկ է որ խնայութեան արկղս լեցուն է. կ'ուզեմ իրենց համար զանազան բաներ գնել, միայն թէ գիտնայի որ ինչ բան իրենց աւելի սիրելի է:

Ես քեզի գնած ատենդ կ'օգնեմ, ըսաւ Տիկին Պլանգ, եւ կ'աղաչեմ որ իմ կողմանէս ալ քանի մը պարգեւներ հետդ տանիս:

Հատ աղէկ, ըսաւ Պր. Պլանգ, ես ալ ստակով ատ բանին կ'օգնեմ:

Երկրորդ օրը Տիկինը Դանիէլին հետ վաճառականի խանութ մը գնաց, ու Դանիէլին հօրն ու երկու եղբարցը համար բարակ ջուխայ, իսկ մօրն ու երկու քուրերուն համար ալ զգեստոցու գեղեցիկ նիւթեր գնեց, եւ ուրիշ իրենց հաճելի ու օգտակար բաներ ալ հոգաց: Աւճառականին ծառան աղէկ բեռնաւորուելէն ետեւ՝ Դանիէլ ալ երկու թեւերուն տակ մէյմէկ ծրար ունէր: Երբ որ տուն դարձան ու Տիկին Պլանգ քաղմութիւ գեղեցիկ ու ազնիւ պարգեւները երկայն սեղանի մը վրայ տարածեց, Դանիէլին հայրը զար-

մացաւ մնաց: Տիկին Պլանգ անոր զարմանալուն վրայ կը զուարճանար, եւ մէկ մեծ կտոր բարակ գորշ ջուխայ մը մատովը ցուցընելով ըսաւ. Աս ջուխան՝ Գանիէլ ձեզի, իր սիրելի Տօրը պարգեւ կ'ընէ: Ընդունեցէք ուրեմն: Կարելուն ստակը ես պիտ'որ վճարեմ, դերձակն արդէն ապսպրուած է: Այսպէս Գանիէլին հայրը, իր մաշած զգեստներուն տեղ նոր զգեստներ ունեցաւ: Եւ իր սրտին շնորհակալութիւնը յայտնելու բաւական խօսք չէր կրնար գտնել: Բոլոր ըսածներն իրեն քիչ կ'երեւար: Բայց Պր. Պլանգ ըսաւ, որ դագրի: Ինչո՞ւ Աստուած մարդիկներէն մէկ քանիին իրենց հարկաւորութենէն աւելի ինչք ու հարբստութիւն տուած է, բայց եթէ անոր համար որ իրենք ալ, հարկաւորութիւն ունեցողներուն բաժնեն: Հարուստ մարդիկ, ուրիշներուն բարիք ընելով աւելի մեծ ուրախութիւն կրնան ունենալ, քան թէ ուրիշ հաղար ու մէկ բաներով, որոնք ստակով կը ստացուին: Եւ այսպէս ընելով, փորձով կը սորվին թէ ինչպէս ճշմարիտ է Քրիստոսի մեր Փրկչին խօսքը թէ Բարի է տալը քան առնուլը:

Ը.

Ուրախութիւն ուրախութեան վրայ:

Պր. Պլանգին տան բարեկամներէն մէկը դէպ ի Մայնց վաճառականական ճամբորդութիւն ընել ուզելով՝ առաջարկեց որ ինք Գանիէլն ու անոր հայրը մէկտեղ տանի: Շատ աղէկ, ըսաւ Պր. Պլանգ, անկից ալ մինչեւ իրենց տունը սուրհանգակի կառօք կրնան ճամբորդել. կառքին ստակը ես կը վճարեմ: Ուստի ճամբայ ելան, եւ հաւատարիմ շունն ալ կառքին հետ գնաց. եւ երբեմն

երբեմն կ'երլէր կառապանին նստարանին վրայ
 հանդարտ կը նստէր: Դանիէլ՝ շան հին վզնոցը
 փնտռած ու մէկտեղ առած էր, եւ անոր նորէն
 կարմիր կաշի մը անցունել ու վրայի Յ. Մ. Պ.
 սկզբնատառերը նորէն ոսկեզօծել տուած էր:

Երբ որ Մարդին՝ Դանիէլ որդւոյն հետ, իր
 բնակութեան տեղը կը մօտենար, եւ արդէն հե-
 ոուանց թափչի գործարանին պարտէզին մէջ կա-
 խուած ձերմակ կտաւները կանանչ թփերուն
 մէջէն կը տեսնուէր, շունն ան կողմերը ճանչնա-
 լով վար ցատքեց: Ոգիլլան իր երկու աղջկանց
 հետ կտաւներուն վրայ ջուր կը լեցընէր, իսկ իր
 երկու տղաքը այգին զբաղած էին: Շունը Ոգիլ-
 լային՝ իր յառաջուած տիկնոջը վրայ վազեց, եւ
 ուրախութենէն հաջելով երբեմն վրան կը ցատ-
 քէր, երբեմն չորս կողմը կը դառնար: Ոգիլլան
 զարմացաւ մնաց, թէ ինչպէս շունը մէկէն հոս
 եկեր է, եւ զինքը գեռ կը ճանչնայ, որուն վրայ
 ան դժբախտ դէպքէն ետքը բան մը չէր լսած:
 Աղջիկներէն մեծը շունը կը յիշէր, բայց զանիկա
 չէր ճանչնար: Իսկ երկու տղաքը, այգիէն շան
 ուրախական ցատքրտելը տեսնելով, վար եկան.
 եւ մեծ որդին շատ արտամած էր որ իր խաղու-
 ընկերը Ալալտի, որուն վրայ կորսուած ատեն շատ
 ցաւած էր, զինքը չիճանչնար: Ասոնք ամէնն ալ
 մայրը, աղջիկներն ու որդիքը՝ շան անակնկալ
 դարձին վրայ զարմացած կեցած ատեննին, սուր-
 հանդակի եղջերափողոյն ցնծալից հնչիւնը լսե-
 ցին. քաջ սուրհանդակէն կառավարուած կառ-
 քին ձիերը, գեղին մէջէն երագրնթաց ընթաց-
 քով եկան Մարդինին տան առջին կեցան: Աս
 ինչ է, ըսաւ Ոգիլլան, ինչ կայ արդեօք: Անտա-
 ոակոյս սուրհանդակը ճամբան սխալած պիտ'որ
 ըլլայ: Աս ըսելով կառքին մօտիկցաւ. մէյ մ'ալ
 Մարդին կառքէն դուրս ցատքեց: Աինը ուրախու-
 թեամբ զինքը բարեւեց, բայց նեղացած դէմքով

մը ըսաւ անոր. Բայց հոգիդ կը սիրես նէ, սիրելի Մարդին, աս ինչ կը նշանակէ. առանձին սուրհանդակի կառօք գալ ինչ պիտ'որ ըլլայ. եւ ինչ կը տեսնեմ, գլխէն մինչեւ ոտք ալ նոր զգեստներ հագեր է. չէ, ստուգիւ ասի եւելօք բան է: Շունն ալ անտարակոյս, աղէկ վճարելով նորէն ետ առած պիտ'որ ըլլաս. եւ նայէ վնոցն ալ նորէն շինել տուեր է: Ստուգիւ կ'ըսեմ, ես զքեզ մինչեւ հիմակ խնայող մարդ կը համարէի: Ախնամ թէ ժառանգութիւնը խելքդ գլխէդ առեր է: Եւ թէ որ այսպէս մխտողութեամբ ապրելու սկսելու ըլլաս, ստուգիւ ժառանգած ստակին վերջը շատ շուտ պիտ'որ գայ:

Մարդին ծիծաղելով՝ Մի սրգողիր այնչափ սիրելի Ոգիլլա, ըսաւ: Աեցիր նախ սա ծրարները դուրս հանեմ. եւ պիտ'որ տեսնես որ, ստակէն դանկ մ'ալ պակսած չէ: Շուտ մը բացաւ սրնտուկը, զորն որ սուրհանդակը ներս բերած էր, ստակին ծանր քսակն առաւ ու ստակը սեղանին վրայ պարպեց: Տէր Աստուած, պոռաց Ոգիլլան, այսչափ ստակ մէկանց կենացս մէջ երբեք տեսած չէի: Աչուրներս կը շլացրնէ, եւ ինծի այնպէս կու գայ որ կ'երազեմ: Բայց ըսէ ինծի տեսնեմ, աս զգեստներն ո՞ւսկից գտար:

Ասիկա դեռ ամէնը չէ, ըսաւ Մարդին: Գուն ու տղաք ալ այսպէս նոր պիտ'որ հագուիք: Բերած գեղեցիկ ու ազնիւ նիւթերը մէկիկ մէկիկ բացաւ՝ ցուցուց. մութիկէկ գոյնովները քեզի ու բաց գոյներով եղածները աղջկանց համար են՝ ըսաւ. սնտուկէն ուրիշ ջուխայ մ'ալ հանեց բացաւ, աս ալ մանչերուն ամբողջ զգեստ շինելու համար է՝ ըսաւ. ասկից զատ մեծ պուրակ մ'ալ կտաւ դուրս հանեց: Սեղանը շատ պղտիկ էր աս ամէն բանը վրան դնելու համար: Ոգիլլան, Չէ, շատ բան, ըսաւ, խելքս չիհասնիր, աս ազնիւ վաճառքները ո՞ւստի գտար:

Ըստ ամէն բան, ըսաւ Մարդին՝ Գանիէլը ցուցրնելով, իմ ճամբու ընկերս քեզի բերաւ :

Գանիէլ մէկ կողմը կեցած էր : Մայրն ու տղաքը իրենց ուրախութեան մէջ կամ չէին տեսած զինքը, եւ կամ թէ բանի տեղ չէին գրած : Բայց ինք ներքուստ կը զուարճանար, իր մօրն ու քուրերուն ուրախութեանը վրայ . եւ զիրենք ողջ առողջ ու կայտառ տեսնելուն վրայ : Մայրը աս ամէն բաները տեսնելէն ետքը, դարձաւ, Աս երիտասարդն է, ըսաւ, որուն համար կ'ըսես թէ աս գեղեցիկ բաները բերաւ : Բայց ո՞վ է անիկա :

Մարդին աշուրները երկինք վերցուց ու ձեռուներն իրարու միացրնելով՝ ծանրութեամբ ու արժանաւոր հօր մը վայել պարական գէմքով մը, Մտիկ ըրէք, ու զարմացէք՝ ըսաւ . ու շնորհակալ եղէք Աստուծոյ նախախնամութեան : Մայրն ու տղաք ուրախութեամբ այնպէս լեցուած էին, որ հայրը կրնար աս իրենց սպասած մեծ ուրախութիւնն ալ անվտանգ անոնց յայտնել : Ուստի, նայէ սիրելի Ոգիլլա, ըսաւ, աս սիրելի ու զուարթ երիտասարդը քու Յուսէփիկդ է . ան տղան է, որուն համար կը կարծէինք որ նոյն մեծ հեղեղին ժամանակ ջրին մէջ խղզուած ըլլայ : Հարուստ ու շատ ազնուասիրտ վաճառականին մէկը զինքը որդեգիր առեր է . ու աս Յուսէփիկը եւ կամ թէ Գանիէլը, ինչպէս որ հիմակ կը կոչուի, հիմակ այնպիսի վիճակի մը մէջ կը գտնուի, որ իր քոյրը եւ զմեզ ալ կրնայ պահպանել :

Ըսկից ետքը Մարդին սկսաւ պատմել թէ ինչպէս, տունը կործանելէն ետքը, տղան որբոցով ճամբայ ելլելով՝ Ռենոս գետին վրայ լողալով գէպ ի վար գացեր է, շունն ալ ետեւէն լողալով զանիկա ազատելու ջանացեր է, եւ հաւատարիմ շան աս ճիգը գետեզերքը կեցող մարդիկները տեսնելով, տղան ազատեր են :

Բայց ի՞նչ շան վրայ կը խօսիմ, ըսաւ Մար-

գին, իբրև թէ ան ըլլայ տղուն ազատելուն պատճառ: Աստուած՝ որուն առանց գիտութեան ճնճղուկ մ'ալ գետին չիյնար, ազատած է տղան: Աստուած իր անհուն իմաստութեամբը աս հաւատարիմ շունը գործիք առած է, մեր տղան ազատելու համար: Իրեն շնորհակալ ըլլանք, որն որ բոլոր մարդկան գթած հայրն է: Հայրը, մայրը, Գանիէլ ու բոլոր տղաք, ու նոյն իսկ սուրհանդակին ծառան, որն որ պարգեւի կը սպասէր, բարեպաշտ զգածմամբ լեցուած, աչուրնին արցունքով երկինք կը նայէին:

Բայց Գանիէլ ալ ինք զինքը չիկրնալով բռնել, մօրը վիզը պլուեցաւ. մայրն ալ զինքը գրկելով կուրծքին վրայ ճնշեց, ու քաղցր արցունքով լացաւ: Ասկից ետքը մէկալ քուրերն ալ բարեւեց: Ծնողաց ու տղոց աս վայրկենիս մէջ զգացած երջանկութիւնը չիկրնար ստորագրուիլ:

Թ.

Քարի ծնողաց ու քարի որդոց երջանկութիւնը:

Իսկզբան Գանիէլին եղբարքն ու քոյրերը իրմէ քիչ մը կը քաշուէին, զինքն այնպէս ազնուական տեսնելով չէին գիտեր թէ ինչպէս անոր հետ պիտ'որ կարենան ընտանենալ. եւ չէին կրնար ալ հաւատալ որ անիկա իրենց եղբայրն ըլլայ: Իրօք ալ, թէ որ մէկը իրեն ու քուրերուն մէջ բաղդատութիւն ընելու ըլլար, մեծ տարբերութիւն կը գտնէր: Անոր ասնիւ զգեստները, ճերմակ ու կարմիր երեսները, իր մաքուր արտաբերութիւնը, քաղցր վարմունքը, եղբարցը գեղացոյ զգեստին, արեգակէն այրած երեսներուն, գեղջուկի արտաբերութեան ու կոպիտ վարմանց հետ ընդգիմապատկեր մը կը շինէին: Բայց Գա-

նիւէլին հեղութիւնն ու քաղցր վարմունքը տեսան
նէ, եղբարքն ու քուրերը շուտ մ'ընտանեցան
եւ այնպէս վստահութիւն մ'ունեցան վրան, որ
կարծես թէ մէկտեղ մեծցած ըլլան: Ուստի զինքն
հետերնին առած դաշտ գացին, այգի մտան ու
չորս կողմը պարտեցան. եւ դաշտային կենաց ա-
մէն գեղեցկութիւններն անոր կը ցուցնէին: Ինք
շատ բան սորված ըլլալով՝ այնպիսի բաներու
վրայ կը խօսէր, որ իրենք չէին գիտեր. բայց ի-
րենք ալ շատ բան գիտէին, որ իրեն բոլորովին
անծանօթ էր: Ինք իբրեւ քաղաքացի, որն որ
շատ քիչ քաղքէն դուրս կ'ելէ, ցորենի տեսակ-
ներուն զանազանութիւնը չէր գիտեր. բայց անոնք
դաշտի վրայ գտնուած ամէն տնկոց անունները
իրեն կրնային ըսել:

Աղէկ ծաղկած կտաւի արտի մ'առջեւէն ան-
ցած ատեննին, Գանիէլ հարցուց որ ինչու աս
ցած կապոյտ ծաղիկները կը մշակեն, եւ ինչ բա-
նի կը գործածուի: Ինչպէս որ ինք մինչեւ հիմակ
երբեմն անոնց տգիտութեան վրայ ծիծաղած էր,
այսպէս անոնք ալ, իրեն աս հարցման վրայ սկը-
սան անքաղաքավար եղանակաւ բարձրաձայն ծի-
ծաղիլ: Բայց երբոր տեսան որ ամէնալով կար-
մրոցաւ, անմիջապէս ծիծաղելէն դադրեցան, ու
երկու քոյրերը սկսան կտաւի հունտը անոր մեկ-
նել. եւ ըսին որ հունտը կը ցանեն, եւ երբոր
կը հասնի կը գեղննայ, գեղին մազերու նման
բարակ թելերէն հարիւրաւոր երկայն թելեր կը
մանեն, որմէ ձերմակ կտաւ ու ժանեակներ կը
հիւսեն: Հիմայ կը տեսնեմ որ, ըսաւ Գանիէլ,
դուք ալ շատ բան գիտէք, զորն որ ես չեմ գի-
տեր: Բայց այսպէս պէտք է ըլլալ: Իւրաքանչիւր
ոք իր վիճակին, կոչման հարկաւոր բանը պէտք
է սորվիլ:

Ասի շատ աղէկ ըսիր, ըսաւ հայրը. որչափ որ
ձեր կրթութիւնը տարբեր ալ էր նէ, այսու ա-

մենայնիւ գլխաւոր նիւթը նոյն էր, այսինքն բարեպաշտութիւն, աշխատասիրութիւն, կոչման հաւատարմութիւն. եւ ասի ամէն մարդու համար ալ է. թէ մանգաղը ձեռքը գեղացւոյն, թէ դիւանի մէջ վաճառականին, թէ սորված գիտնական մարդու մը, եւ թէ գահի վրայ նստող թագաւորին:

Առտու մը հայրը, մայրն ու քոյրերը Գանիէլին հեա, գեղէն հեռու լեռ մը գացին, որուն վրայ՝ գետին ողողած ասենը՝ սոսկալի իրիկուն մ'անցուցած էին: Մայրը սկսաւ Գանիէլին պատմել, թէ ինչպէս նոյն իրիկունը անձկութեան մէջ անոր կորուստը կու լար. եւ ինչ հասարակաց ողբ ու վայնասուն էր, երբ որ ամէն հոն եկողները իրենց գեղը ոչընչացած կը տեսնէին:

Իսկայ բան չկայ, ըսաւ հայրը, փառք Աստուծոյ, հիմայ նորէն շինուեցաւ, եւ յառաջունէ ալ աւելի սիրուն ու հաստատուն: Ես նոյն ատեն կ'ըսէի, որ աս գժբախտութիւնը հեար մեծ ուրախութիւն մը պիտ'որ բերէ: Ինչպէս որ պատահեցաւ ալ: Ասով թէ մեր գեղին մէջի ու թէ ան կողման մարդիկը Աստուծոյ վրայ աւելի մեծ վստահութիւն ստացան. եւ աղէկ ճանչցան որ Աստուծմէ կախում ունին. եւ ինչպէս կրնային ալ անոր չվստահիլ: Իրենց աշխատասիրութիւնը, որն որ թոյլցած էր, նորէն գրգռեցաւ. եւ քանի հարուստ մարդիկ ալ, որոնք զեղխութեամբ կ'ապրէին, աւելի խնայող ու չափաւոր եղան: Աստուած շատ բարերար սրտեր զարթոյց, որոնք մեր կարօտութիւնը հոգացին. ինչպէս նոյն դժբախտ դիշերուան երկրորդ օրն ալ շատ բարերար մարդիկ մեզի օգնութեան եկան: Կրնամ ասոնց նման ուրիշ շատ գեղեցիկ գործքեր պատմել: Բաց ասոնցմէ՝ նոյն ժամանակէն ի վեր մեր գեղին բնակչաց մէջ աւելի սէր կայ: Թշնամութիւնները դադրեցան. ամէնն ալ խաղաղութեան

մէջ են, եւ ամէնն ալ հարկաւորութեան ատեն իրարու կ'օգնեն: Եւ Աստուած ինծի ու իմ կնոջ շատ մեծ բարիք ըրաւ: Նոյն ատեն ո՛վ կը կարծէր, որ մենք մեր խղճուած համարած որդին, անգամ մ'ալ եւ այսպէս աղէկ վիճակի մէջ պիտ'որ տեսնենք: Ան տխուր գիշերը որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր, որ դարձեալ աս բլուրին վրայ, այսպէս գեղեցիկ առտու մը պիտ'որ վայելէնք: Բայց Աստուած՝ նոյն ատեն արդէն աս մեր հիմակուան ունեցած ուրախութիւնը տեսած էր: Անոր համար դարձեալ կ'ըսեմ, ինչ չարիք որ պատահի, վերջը բարիք է: Աստուած ի վախճանի ամէն բան աղէկ կ'ընէ՝ թէ որ աս աշխարհքիս մէջ չէ նէ, գոնէ անդիի աշխարհքը:

Ա՛յ երջէն Պր. Պլանգ պատուական Մարդինը՝ որուն պատուականութեանն ու գիտցած այգեգործութեան վրայ մեծ համարում ունէր, Ռենոսի կողմերն ունեցած բոլոր այգիներուն վրայ վերակացու ու տնտես դրաւ: Ուստի Մարդին իր տունն այգիով ու թափչի գործատունով մէկտեղ իր մեծ տղուն թող տուաւ, եւ իր կնոջն ու մէկալ տղոցը հետ ան երկիրները գնաց, որուն վերակացութիւնը Պր. Պլանգ իրեն յանձնած էր: Դանիէլն ալ Պր. Պլանգին բոլոր վաճառականական գործքերը վրան առաւ եւ ասով շատ ստացուածոց տէր եղաւ եւ իր քոյրերը հոգալու չափ հարստցաւ: Մարդինն ու Ոգիլլան խոր ծերութեան հասան. շարունակ կ'աղօթէին ու կ'ըսէին, Աստուած չէ թէ մինակ մեր մէկ տղան ջրէն ազատեց, հապա մէկալ որդիքներնուս ալ մեծ բարիք ըրաւ: Թէ որ ան դժբախտութիւնը վրանիս գալու չըլլար, պիտ'որ չկարենայինք զիրենք այսպէս հոգալ, ինչպէս որ հիմակ աղէկ հոգացուած են: Աստուած այսպէս մարդուս իր նեղութեան ատեն՝ զարմանալի եղանակաւ օգնութեան կը հասնի:

Ասկից ետքը ուրախութեամբ շատ տարիներ ալ ապրեցան, ու իրենց որդիքը զերենք հոգացին, մինչեւ իրենց մահը: Նաեւ Պր. Պլանգ ու Տիկին Պլանգ, Գանիէլին պէս բարի որդւոյ մը վրայ մեծ մխիթարութիւն ունեցան, որն որ աւոճեց ծերութեանն ալ նեցուկն եղաւ: Այսպէս ամէնն ալ բարի կրթութեան պտուղը վայելեցին:

Գ Ե Յ Լ Ե Ս Ե Բ Է Մ Ե Տ Ո Բ Ը Ը

(ՀԻՆ ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

Ա.

*Աղքատ սյրի Մարգարիտան ու իր
Գեորգ որդին:*

ՄԱՐԳԱՐԻՏԱՆ աղքատ գործավարի մը սյրի կինն էր: Յարգով ծածկուած տնակ մը, մարգագետին մը, կով մը, ու քանի մը հատ մեղուաբոյններ իր բովանդակ հարստութիւնն էր: Իր պղտիկ Գեորգը, զուարթ ու յուսալից տղան, իր միակ ուրախութիւնն էր աշխարհքիս վրայ: Իր զբաղմունքն առտուրնէ մինչեւ իրիկուն անդադար մանել էր: Ասկից առած ստակն ու խտտին մոտքը զերենք առատապէս կը սնուցանէին: Աս ստակով ցորեն կը գնէր. կաթ ու կարագ արդէն ունէր. իսկ մեղրը կը ծախէր:

Իր աղքատութեան մէջ շատ ուրախ ու գոհ էր: Գարնան ատենները, երբ որ պայծառ արեւը ծագած ու տաք կ'ըլլար, իր պղտիկ Գեորգը շատ հեղ հետն առած իրենց դաշտը կը տանէր, որն որ մինչեւ անտառախիտ բլրակ մը կը տարածուէր, ու բիւրաւոր ծաղիկներով կը շողար: Նայէ, կ'ը-

սէր տղուն, հոս դրախտի պէս գեղեցիկ չէ՞ մի: Մարդիկ մեզի աղքատ էք կ'ըսեն, բայց մեզի ի՞նչ: Ստոյգը խօսելով ստացուածնիս քանի մ'արտավար երկիր է, բայց աս խոտով ու ծաղիկներով ծածկուած երկիրը, իսկապէս երկիր մըն է, ուր կաթ ու մեղր կը բխի: Ա՛յ որ իր ունեցածովը գոհ է, հարուստ է. իսկ անի որն որ հարկաւորէն աւելի բանի մը կը բաղձայ, անիկակ աղքատ է, թէեւ բոլոր աշխարհքն ունենայ: Աւրեմն մեկք մեր ունեցածին համար ամէն օր Աստուծոյ շնորհակալ ըլլանք:

Պզտիկ Գէորգն երթալով մեծցաւ, ու պարզ կերակուրներով ալ առոյգ ու զօրաւոր տղայ մ'եղաւ: Մօրը բոլոր ջանքն ան էր, որ օր մը ան ալ հօրը պէս քաջ գործավար մ'ըլլայ: Ինք ատենօք իրենց հիմակուան բնակարանէն քանի մը ժամ հեռու գեղացւոց մը կալուածքին մէջ ծառայած էր: Աս գեղացւոյն որդին, որ ան ատեն դեռ տղայ էր, հիմա չափահաս ըլլալով հօրը կալուածներուն հոգը վրան առած էր: Արդ նոյն երիտասարդ գեղացւոյն աղաչեց որ Գէորգը ծառայութեան առնու: Գեղացին սիրով յանձն առաւ. ուստի Մարգարիտան սկսաւ իր տղուն քանի մը հարկաւոր ղգեստեղէններ պատրաստել:

Իսկ բարի Գէորգը, բոլոր իր բարեկամներուն ու ընկերներուն գնաց, իրենցմէ հրաժարական ընդունելու համար: Նոյնպէս իր կօմի ալ, որուն երբեմն ասդիէն անդիէն ժողված խոտ կը բերէր, առանց արցունքի թող չիտուաւ: Սիրուն կենդանի կ'ըսէր, անոր ճակատը քերելով, դուն զիս երկայն ատեն կաթովդ սնուցիր. ալ ասկից ետքը զքեզ պիտ'որ չկարենամ կերակրել. բայց մայրս զքեզ կը հոգայ:

Մայրը անոր շատ մը մայրական խրատներ ու յորդորներ տուաւ: Գարձեալ, երբոր Գէորգ լեցուն տոպրակը ուսն առած ու ճամբորդի գաւա-

զանք ձեռքը լայով տան դրան առջին մօրը հետ կը կենար, մայրը անոր աս խօսքերն ալ ըսաւ. Ա՛ղէ, ճամբայ ել գնա՛. զԱստուած միշտ աչքիդ առջին ունեցիր, աղօթք ըրէ, ու եկեղեցւոյ այցելութիւն ընելու առիթները զանց չառնես. որչափ կրնաս ընկերիդ ամէն տեսակ ծառայութիւն ըրէ, մայրդ ալ մի՛ մոռնար՝ որն որ զքեզ սրտանց կը սիրէ ու պիտի սիրէ մինչեւ ցմահ: Երթաս բարով, Աստուած հետդ ըլլայ:

Երբ որ Գէորգ մեկնեցաւ գնաց, մայրը դարձեալ մանելը ժրութեամբ յառաջ կը տանէր, ու յառաջուրնէ շատ աւելի խնայութեամբ կ'ապրէր: Իր ջանքն ան էր որ խնայելով՝ սիրելի որդւոյն ստակ ժողվէ, որպէս զի ատենօք առանց մեծ հոգերու ծնողաց ժառանգութիւնը վայելէ: Շատ անգամ ո՛չ կէսօրը եւ ո՛չ ալ իրիկունը բան մը կ'եփէր, ու տաք կերակուր չէր ուտեր, այլ կաթով ու հացով կը շատանար: Թէպէտ ինք աս բանիս վրայ մարդու մը բան չէր ըսեր, ի վերայ այսր ամենայնի ամէն մարդ կ'իմանար, որովհետեւ անոր ծխահանէն ծուխ ելլելը չէին տեսներ: Բայց սակայն իր անչափ խնայութեամբն ալ՝ աղքատաց շատ բարիք կ'ընէր: Շատ հեղ աղքատ դրացւոյն տղոցը պնակով կաթ կը ջամբէր. եւ կամ զիրենք ներս կը կանչէր, ու նախընթրակի համար ձեռուրնին տրուած հացին վրայ կարագ կը քսէր, տօնի օրերը մեղր ալ կու տար: Իսկ անոնց տուած խրատներն ու վարդապետութիւնները կաթէն ու մեղրէն աւելի քաղցր ու պատուական էին: — Չմեռուան իրիկուն մը, երբ որ լեռն ու դաշտը ահագին ձիւնով ծածկուած ու միանգամայն խիստ ցուրտ էր, կովն առաւ առուակին քով տարաւ, որն որ անտառախիտ բլրակէն կարկաչելով կը հոսէր: Իրիկունը շատ պարզ էր ու երկինքն ալ շառագոյն կը շողար. կովն ալ յստակ առուակէն ջուր կը խմէր: Մէյ մ'ալ յանկարծ անտառէն

գայլ մը վար ցատքեց ու կովը Մարգարիտային աչքին առջեւ պատառ պատառ ըրաւ: Չիւնը բռնոր չորս կողմը արեամբ ներկեցաւ: Մարգարիտան ձեռուները գլխուն զարնելով տնակը փախաւ, ու սկսաւ ցաւագին լալ: Իսեղճ՝ կենդանւոյն վրայ ունեցած գութը ըրած մեծ կորստէն աւելի սիրտը կը խշխշցնէր:

Ղրացւոյն տղաքը երկրորդ առտու լալով իրեն եկան ու կովին վրայ կ'ողբային: Նաեւ անոր համար ալ կը վշտանային որ Մարգարիտան անկից ետքը իրենց ոչ կաթ ու ոչ ալ մեղը պիտ'որ կարենայ տալ: Բայց, ըսաւ տղոցմէ մէկը, ինչո՞ւ Աստուած անգութ գայլը ստեղծեր է, որն որ այսպէս բարի ու օգտակար անասունը կը փղկտէ: Անզգամ գայլը, ըսաւ ուրիշ տղայ մը, ժամանակէ մ'ի վեր է որ աս կողմերը անչափ ոչխարներ կը սպաննէ ու կը լափէ: Ինչո՞ւ թող կու տայ Աստուած որ ասի ըլլայ:

Ասոր պատճառը չեմ գիտեր որ ըսեմ ձեզի, պատասխանեց Մարգարիտան. բայց մենք պէտք ենք հաւատալ, թէ ինչ որ Աստուած թոյլ կու տայ որ պատահի, ամէնն ալ իմաստուն ու բարի է: Գուցէ Աստուած գայլին վրայ մեզի ցուցնել կ'ուզէ թէ ինչչափ սոսկալի բան է յափշտակութիւնն ու սպանութիւնը, որպէս զի անկից խորշինք ու գարշինք: Ա՛հ, չըլլայ թէ ձեզմէ մէկը անգութ ու յափշտակիչ գայլին նմանի: Նայեցէք որ աւելի հեղ ու հանդարտ ոչխարին նմանող ըլլաք:

Վիշտեկնապուրկցի Ռաբիի սասկետը եւ իր
Գունրատ որդին :

Ան կողմերը Վիշտեկնապուրկցի Ռաբիի անուամբ
ասպետին մէկը աս յափշտակիչ անասնոյն հասու-
ցած կոտորածները լսելով՝ տեղակացաւ որ աս
չար գազանը չէ թէ միայն ոչխարներու հօտին,
հապա նաեւ մարդկանց վրայ ալ իր անգթութիւնը
կը բանեցընէ : Ինք արտաքոյ կարգի որս սիրող
մէկն էր, ուստի իր ծառաններուն ու մերձաւոր
տեղերու ամէն որսորդներուն ու որսի բարեկամ-
ներուն հրաման հանեց որ ղէնքերնին առնուն ի-
րեն հետ գայլը հալածելու ելլան : Գոնրատ իր
որդին հօրը շատ թախանձեց որ ղինքն ալ հետն
առնու : Հայրը՝ որդւոյն քաջասրտութեան վրայ
շատ ուրախացաւ . հրաման տուաւ որ մէկտեղ
գայ, բայց խստիւ պատուիրեց որ իր կամ իր ծե-
րունի որսորդներուն քովը միշտ կենայ, եւ ամե-
նեւին չբաժնուի :

Արդ Ռաբիի սասկետը իր որսի ընկերներովը
ճամբայ ելաւ նիզակով, նետով ու աղեղով զն-
նաւորուած . խել մ'ալ շներ ետեւնէն կ'երթային :
Նոյն ատենները գեռ հրացանի գործածութիւն
չըլլալով՝ շատ աւելի դժուար էր՝ քան թէ հի-
մայ, վայրենի անասուններ բռնել սպաննելը : Անոր
համար բոլոր աս գայլը որսացողները շատ մեծ
ղգուշութեամբ անտառ մտան : Այնպէս իրարմէ
բաժնուեցան, որ միշտ մէկը մէկալին կարենայ
դիւրաւ օգնութեան հասնիլ : Երիտասարդ ու քա-
ջասիրտ Գոնրատին աս ամէն գործողութիւնները
շատ երկայն եկան : Ուստի գաղտ հօրմէն բաժ-
նուելով կամաց կամաց թաւ անտառին մէջ յա-
ռաջ գնաց : Իր երիտասարդական սրտոտութեան

բաղձանքով կ'երւար, որ գայլը սպաննելու պատիւը՝ ուրիշներէն աւելի ինք ստանայ :

Այսպէս յառաջ քալելով՝ լարուած աղեղը ձեռքը, անտառին մէջ բաց դաշտի մը վրայ ելաւ : Հոն տեսաւ որ գայլը, անտառին մէկ կողմէն գէպի վեր կու գայ : Գոնրատ անմիջապէս նետը ուղղեց ու քաշելուն պէս գայլուն մագոտ կուրծքին հանդիպցուց : Բայց Գոնրատ աս գործողութիւնը շատ կանուխ բրած էր. գայլը սպաննել կարող ըլլալու անջրպետը շատ հեռու էր, անոր համար ալ մահաբեր հարուածը թեթեւ մը ազդեց վայրենի գաղանին : Գայլը կատղելով իր թշնամւոյն վրայ գալու սկսաւ : Բայց Գոնրատ շուտով ծառի մը վրայ ելաւ ու հոն կեցաւ : Գայլը խեղճ երիտասարդին գտնուած տեղը հասաւ : Ծառը շատ բարձր չէր, եւ նաեւ վարի կողմի հաստը ճիւղերն ալ այնչափ զօրաւոր չէին երեւար, որ կարենան մարդու ծանրութիւն մը տանիլ առանց կոտրելու : Ի վերայ այս ամենայնի Գոնրատ ճիւղի մը վրայ ցատքած ու զանիկակ աղէկ մը գրկած կեցած էր : Գայլը՝ ուժգին ու թափով ցատքելու համար քիչ մը տեղ ետ ետ գնաց, եւ ոյժ առնելով զօրաւոր ոստում մ'ըրաւ՝ Գոնրատը բռնելու վար քաշելու համար : Ընդարձակ ու զարհուրելի աղբաններով բացուած բերանը՝ դողդոջոտ երիտասարդին շատ մօտիկցաւ, բայց չկրցաւ անոր հասնիլ : Գայլը կրկին կատաղութեամբ իր յարձակումը շատ հեղ կրկնեց, բայց ի զուր : Վերջապէս ծառին տակը նստաւ, բերանը բացած ու լեզուն դուրս ձգած կրակ ու բոց աչուրներով վեր Գոնրատին կը նայէր, եւ ատեն ատեն կատաղութենէն ու բարկութենէն կը մռնչէր ու կ'ոռնար :

Գոնրատ կը յուսար որ գաղանը ծառը կը թողու կ'երթայ, եւ կամ թէ որսորդներն ու շները կու գան զանի կը սպաննեն : Անոր համար սկսաւ բոլոր զօրութեամբ օգնութեան կանչել : Բայց

սաստիկ մրրկախառն հով մը, որն որ բոլոր անտառին մէջ կը մոմնար, անոր ձայնը կ'առնուր կը տանէր: Այսպէս սկսաւ իրիկուն ըլլալ: Արեւը մարը մանալու վրայ էր ու ցուրտն ալ կոխեց: Գոնրատ ստուգիւ մեծ վտանգի մէջ էր, չէ թէ մինակ կատաղի գազանին զոհ ըլլալու, հապանաեւ տերեւաթափ ու եղեամով ծածկուած ծառին վրայ՝ սոսկալի ցուրտէն փատնալու:

Եւ մեծ կարօտութեան մէջ սկսաւ ալ Աստուծոյ օգնութիւնը կարգալ: Յուրտէն ընդարմացած ձեռուրները չէր կրնար երկինք վերցընել, եւ պէտք էր անոնցմով ծառին ճիւղերուն փաթթութեամբ կենալ: Բայց իր աչուրներն ու սիրտը երկինք վերացուց եւ այսպէս սկսաւ. Ո՛վ սիրելի ու բարերար Աստուած, լսէ իմ աղաչանացս աս մեծ նեղութեանս ատեն: Թողութիւն տուր իմ անխորհրդածութեանս ու հօրս իմաստուն հրամանին դէմ ըրած անհնազանդութեանս համար: Մի՛ թողուր զիս որ աս գիշեր սաստիկ ցրտէն մեռնիմ, եւ կամ աս կատաղի գազանէն փոկտուիմ: Ո՛հ, ալ չեմ կրնար երկայն ատեն աս ծառին վրայ ինք զինքս բռնել: Թէ վերը ու թէ վարը հաստատուն մահը ինձի կը սպասէ: Ո՛վ Տէր Աստուած, զիս աս վտանգէն ազատէ: Հօրս միտքը ձգէ, որ իրեններով հոս գայ, եւ աս արեան ծարաւի գազանը ասկից վնտէ: Կը խոստանամ՝ որ բոլոր կենացս մէջ աս բանիս համար քեզի շնորհակալ կ'ըլլամ ու քու սուրբ պատուիրանացդ աւելի աղէկ կը հետեւիմ:

Գոնրատին աղօթքը լսելի եղաւ: Երբ որ իրիկունը բոլոր որսորդները մէկտեղ եկան ժողովուրդան, տեսան որ Գոնրատ չկայ: Հայրը կը կարծէր որ անիկակ իրենց ծերունի որսորդին քովն է. իսկ որսորդը այնպէս համարած էր որ հօրը քով մնացած ըլլայ: Բոլոր որսի ընկերները կը հաստատէին որ զինքը տեսած չեն, եւ արտաքոյ կար-

դի սարսափած էին: Հայրը հրամայեց ու աղաչեց որ անտառը մէյ մ'ալ աչքէ անցընեն: Թէպէտ վերահաս գիշերուան ատեն, այնպիսի թանձր ու խոպանացեալ անտառի մը մէջ գործ տեսնելը դիւրին բան չէր, ի վերայ այսր ամենայնի անմիջապէս ամէնն ալ ճամբայ ինկան: Քիչ մը երթալէն ետքը շները գայլին հետքը գտնելով՝ հեռուանց սկսան հաջել: Բոլոր որսորդները դէպ ի ան կողմը յառաջ գացին: Բայց գայլը բազմաթիւ շներու հաջելը լսելով ու հոտառութեամբ՝ դէպ իրեն մօտեցող որսորդներուն բազմութիւնը զգալով ի փախուստ աճապարեց: Շները չիկրցան անոր հասնիլ, վասն զի իրենցմէ շատ յառաջ ինկած կը փախչէր:

Հայրն ու հետը եղողները ծառին մերձեցան: Արծաթափայլ լուսինը դեռ նոր ելած էր: Գոնրատ անմիջապէս ծառէն վար ինջաւ ու հօրմէն թողութիւն խնդրեց եւ իրեն պատահածները մանր պատմեց, թէ ինչպէս աս կենաց վտանգին մէջ ինկաւ, ինչպէս Աստուծոյ աղաչեց եւ թէ ինչպէս իր աղօթքը լսելի եղաւ: Փառք Աստուծոյ, ըսաւ հայրը զինքը բազկացը մէջ առնելով, որ զքեզ վերստին գտայ: Բայց նայէ որ ասկից ետքը իմ հայրական խրատներուս անսաս. հիմա տեսար որ որչափ իմաստուն ու բարի են եղեր անոնք:

Բայց ծերունի որսորդը երիտասարդ պարոնին խիստ յանդիմանութիւն մը տուաւ ըսելով. Աս մեր երիտասարդ պարոնները ամէն բան աւելի աղէկ կը հասկընան քան թէ մեզի պէս այլեւոր ծերերը: Բայց անփորձները՝ պէտք չեն փորձաւեալներէն իրենք զիրենք վեր համարիլ: Թող աս դէպքը իրենց յիշելէք մ'ըլլայ:

Ըս անգամ, ըսաւ ուրիշ մը, բաւական աղէկ պրծաւ. բայց կրնար շատ ձախող ելք ունենալ: Յառաջ գործելն ու վերջը մտածելը շատերը մեծ վշտաց մէջ ձգեց:

Հայրը անդիէն պատասխան տուաւ, ըսելով.
Ստուգիւ իրաւունք ունիք, Գոնրատ ձեր ըսած
խոհական խօսքերը երբեք պիտ'որ չմոռնայ: Բայց
մէնք ամէնքնիս ալ շնորհակալ ըլլանք Աստուծոյ,
որ զինքն աս մեծ վտանգէն ազատեց եւ միշտ օգ-
նութեան ալ կը հասնի, թէ որ մեր նեղութեան
ատեն անոր դիմենք:

Գ.

Բարեսիրտ տղաք:

Վեորգ, բարի Մարգարիտային որդին, մայրենի
տունը թող տալէն ետքը, իր գեղացի տիրոջը
հաւատարմութեամբ ծառայած էր: Ամէն մէկ
գործքի շատ ժրաջանութեամբ ու յօժարակամ
ձեռք կը զարնէր, եւ մինչեւ որ գլուխ չհանէր
անդադար կը գործէր: Ինք շատ գոհ ու զուարթ
էր, ամենուն հետ ընտանեբար կը վարուէր եւ
անոնց՝ ձեռքէն եկած ծառայութիւնը կ'ընէր:
Վեղացին եւ իր կինը զինքը իրենց հարազատ որ-
դւոյն պէս կը սիրէին, նոյնպէս տան մէջ տղաք
իրենց եղբօրը պէս անոր սէր կը ցուցնէին:

Իրիկուն մը Վեորգ տան դրան առջին զբաղած
էր եղիւհինի ճիւղերէն պղտիկ խուրձեր շինելու
վառելու համար: Ինք ոստերը կացինով պղտիկ
կը ջարդէր ու գեղացւոյն տղաքը զանոնք կը կա-
պէին յարդէ կապերով ու պղտիկ խուրձեր կը
շինէին: Անդիէն՝ իր տանը կողմերէն մարդ մ'ե-
կաւ ու ըսաւ. Ինձի նայէ՛ Վեորգ, քու տունը ու-
նեցած գեղեցիկ կովդ գայլը պատառ պատառ
ըրաւ: Մայրդ շատ տրտմած էր ու դառն արցունք
կը թափէր: Երբ որ լսեց որ ես աս կողմերս կու
գամ, ինձի յանձնեց որ աս դժբախտ լուրը եւ
իր բարեւը քեզի բերեմ: Ուստի աս ասանկ գիտ-

ցած ըլլաս, Աստուած զքեզ պահպանէ՛ ես այսօր աւելի յառաջ պիտ'որ երթամ:

Գէորդ աս որ լսեց դառնապէս արտասուելու սկսաւ, մէկալ տղաք ալ ողբակից կ'ըլլային: Գեղացին եւ իր կինը դուրս ելան ու կը հարցընէին թէ ինչ կայ, ինչ ունիս: Տղաք եղածը պատմեցին, Գէորդն ալ հեծկլտալով ըսաւ, ո՛հ, մայրս մեծապէս ցաւած պիտ'որ ըլլայ բարի անասունը կորսնցընելուն համար: Ան կովը մեր գեղին մէջ գտնուածներէն ամենէն սիրունն էր. նոյն իսկ դուք այնպէս աղուոր կով չունիք: Անիկա թուխ գունով էր ու ճակատին վրայ ալ ճերմակ աստղիկ մ'ունէր: Արան այնպէս փայլուն ու սահուն էր, որ կաթիլ մը ջուր ալ չէր կրնար կենալ: Աղէկ տեսակ կովերէն էր, եւ ամէն օր 6—8 օխա կաթ կու տար: Ստուգիւ կաթնատու կով մը Աստուծոյ մէկ մեծ բարերարութիւնն է: Անիկակ իմ մայրս հարստացուց. բայց հիմա խեղճ մայրս շատ աղքատցած պիտ'որ ըլլայ: Աթըր անոր ամենա սիրելի ու միակ կերակուրն էր, ուրիշ կով մը գնելու ալ ամենիւին կարողութիւն չունի: Ահաւասիկ մեծ տառապանք մը:

Իարի տղան լալով իր խուցը գնաց: Աղօթք կ'ընէր եւ շարունակ կը մտածէր որ ինչ եղանակաւ կրնայ իր մօրը օգնել: Իր աշխատանաց վարձքէն դեռ ամենեւին բան մ'առած չէր: Եւ միտք ունէր որ առնելու ստրկով նոր գլխարկ մ'ու կարմիր բաճկոն մը գնէ, ինչպէս որ գեղին մէջ գեղացուց տղաք կը հագնէին. բայց հիմակ ալ անոնց վրայ չէր մտածեր: Այսպէս կ'ընեմ, ըսաւ, առնելու ստակովս այժ մը կը գնեմ ու մօրս կը տանիմ. այսպէս քիչ մ'ատեն գոնէ կարօտութիւնը կը լեցուի:

Ուստի անմիջապէս գեղացւոյն գնաց, եւ անոր իր խորհուրդը յայտնեց ու աղաչեց որ մինչեւ ան ատեն արգիւնացած ստակը հատուցանէ: Գե-

ղացին Գէորգին մանկական սէրը գովելով՝ ստակը վճարեց: Տղաք անդիէն, ասի կ'ընես, ըսին, բայց նոր գլխարկ ու կարմիր բաճկոն չես կրնար ունենալ: Ես կրնամ, պատասխանեց Գէորգ, առանց գլխարկի ու բաճկոնի աղէկ ապրիլ ու առողջ մնալ. մայրս առանց այժի չի կրնար ապրիլ: Երթամ աս քովի դրացւոյն, անի երկու սիրուն այժ ունի, նայիմ երկուքէն մէկը ինձի կը ծախէ:

Գէորգ տրտում տխուր ետ դարձաւ ու ըսաւ թէ՛ Մարգը չ'ուզեր իր այժը ծախել. բայց թէ որ լեցուն գին մը տալու ըլլամ, ես ըլլալուս համար, կ'ուզէ մէկ հատը տալ: Բայց իր պահանջած ստակը իմ ունեցածիս կրկնապատիկն է: Ահաւասիկ յոյսս պարապի ելաւ. հիմակ ես ալ չեմ գիտեր թէ ինչ ընեմ, ինչպէս ասոր ճար մը գտնամ:

Հայա, ձեզ տեսնեմ տղաք, ըսաւ ծիծաղելով գեղացւոյն կինը. ժողովուեցէք ու խորհուրդ մ'ըրէք, թէ ինչպէս կրնայ Գէորգին ու անոր խեղճ մօրը օգնութիւն մ'ըլլուիլ: Մտածեցէք թէ ինչպէս հարկաւոր ստակը կրնաք քովէ քով բերել: Գուն կատարինէ, դուն ամենէն մեծն ես, խօսէ տեսնենք. միտքդ բան մը չի՞գար: Այո՛ եկաւ, ըսաւ կատարինէն, մեր խնայութեան գանձանակները կը պարպենք եւ այսպէս ստակը կը գումարուի: Շատ աղէկ գիւտ, ըսաւ մայրը, ուրեմն ի գործ դրէք ասիկա: Անմիջապէս տղաք վազեցին ու իրենց թիթեղեայ գանձանակին առած եկան: Բանալին մօրերնուն քով էր. երբոր ասիկա զանոնք բացաւ ու սեղանին վրայ պարպեցին, համրեցին նայեցան որ ստակը չիբաւեր. ան ատեն կ'ուզէին իրենց մկրտութեան ատեն պարգեւ առած ստակներն ալ տալ. բայց մայրերնին զիրենք յորդորեց որ ան ստակը չիտան, պակասը ինք կը լեցնէ: Գէորգ աս որ տեսաւ սկսաւ ուրախութեան ու շնորհակալութեան արցունք թա-

փել: Ո՛հ, ըսաւ, ստուգիւ դուք բարերար տղաքներ
էք: Ի՞նչ կ'ըսես, ըսաւ Վատարիներն, դուն մեղմեա-
ւելի բարերար ես: Մենք զգեստի հարկաւոր
թիւն ունենանք նէ, մեր ծնողքը մեզի կը հոգան
բայց դուն քու վաստրկածովդ պիտ'որ զքեւ
հոգաս, եւ հիմակ ան ալ մօրդ կու տաս: Գէորդ
ստակն առած գնաց որ այժը բերէ, բոլոր տղաք
ալ անոր ընկերացան, ու այժն առած յաղթա-
նակաւ կը դառնային: Նայեցէք կ'ըսէր Գէորդ
գեղացւոյն ու անոր կնկանը, նայեցէք ինչպէս սի-
րուն է, ինչպէս ճերմակ ու սեւ պիսակներ ունի:
Մազերուն երկայնութիւնն ու դարձած գեղեցիկ
եղջիւրներուն նայեցէք, տեսէք ինչպէս խորա-
մանկ աչուրներ ու երկայն մօրուք ունի:

Գէորդ այժն առաւ ախոռ տարաւ ու հոն տեղ
մը կապեց. տղաք ալ այնչափ խոտ ու կեր բերին
որ շատ օրուան կը բաւէր, մինչեւ Գէորդն
իրենց ըսաւ որ ալ չբերեն:

Այդը, ըսաւ Գէորդ գեղացւոյն, թէ որ հրա-
ման կու տաք՝ այժը սիրելի մօրս կը տանիմ, եւ
եթէ այնպէս ալ կը համարիք որ գայլէ ալ վախ
չկայ: Գեղացին հրաման տուաւ որ երթայ, եւ
Փանք Աստուծոյ՝ գայլէն ապահով ենք ըսաւ:
Չինքը շարունակ հալածելէն ի վեր, աս կողմերը
բոլորովին թողուցած է: Անոր վրայ ամենեւին
բան մը չիլտուիր:

Այլ, ուրեմն ըսաւ Գէորդ, վաղը առտու կա-
նուխ ճամբայ կ'ելլեմ: Ո՛հ ինչպէս կ'ուրախանամ,
որ սիրելի մայրս պիտ'որ տեսնեմ: Եւ ինչպէս գոհ
եմ որ պիտ'որ կարենամ իմ շնորհակալութիւնս
գործքով մ'ալ անոր յայտնել, իր ինծի ցուցու-
ցած այնչափ բարիքներուն համար: Ար յուսամ
որ ասով, իր մեծ վշտացը քիչ մը սփոփութիւն
կ'ըլլայ: Բարի տղան ուրախութենէն բոլոր գի-
շերը չիկրցաւ քնանալ:

Խեղձ ծերունիին :

Արկրորդ օրը, արեւը չծագած, Գէորդ ճամբայ ելլելու պատրաստուած էր: Գեղացւոյն կինը անոր աղէկ նախաձաշիկ մը հանեց, ու ճամբուն համար ալ հետը քիչ մը բան տուաւ: Ահաւսիկ, ըսաւ, քեզի նկանակ մը, կտոր մ'ալ ծխած խոզի եղ, ու քանի մը կարժ (չիլէ) մանեջու կտաւ մօրդ համար: Գէորդ շնորհակալ եղաւ, ամէն բան ծրարեց, իր մախաղին մէջ դրած կոնակը զարկաւ, ու այժն ալ չուանէն բռնած ճամբայ ելաւ իր հայրենի տունը երթալու համար:

Գետինը խիստ սառած էր ու առջի գիշեր եկած ձիւնով թեթեւ մը ծածկուած: Գէորդ ճամբան յառաջ տանելով Առլֆրսպիւլէի (Գայլասարի) պղտիկ գեղին մէջէն, գեղեցիկ մատուռ մը հասաւ, որն որ բլրակի մը վրայ շինուած էր: Մատրան դուռը բաց էր: Պէտք է որ մօրս խրատը պահեմ ու ներս մտնեմ քիչ մը աղօթք ընեմ, ըսաւ Գէորդ: Բայց այժը ինչ ընեմ: Մէկատեղ առնուլ ներս տանիլ չ'ըլար: Ուստի դուրսը մատրան դրան վանդակին կապեց, ներս մտաւ ու խորանին առջին ծնկան վրայ եկաւ. սրտանց մօրը համար աղօթք կ'ընէր, անոր տուած խրատները կը մտածէր, եւ կ'ուրախանար որ անոր համար այժը գնեց: Նոյնպէս աղօթք ըրաւ իր հանգուցեալ հօրը համար, գեղացւոյն եւ անոր կնոջը ու աղոցը եւ իր բոլոր բարերարներուն համար: Սիրելի հայր երկնաւոր կ'ըսէր, իր աղօթքներուն մէջ, կը խոստանամ քեզի, քու սուրբ պատուիրանացդ ու իմ մօրս խրատներուն հաւատարմութեամբ հետեւելու, եւ քեզի ու քու սուրբ հրեշտակներուդ եւ ամէն մարդկան ուրախութիւն ըլլալու: Ասոր համար ինձի շնորհք տուր: Մա-

նաւանդ օգնէ ինծի իմ խեղճ մօրս օգնական ըլլալու :

Մխիթարութեամբ լեցուած նորէն դռնէն դուրս ելաւ : Հոն տեսաւ որ սպիտակահասեր ու զառամեալ ծեր մը դրան քով քարի մը վրայ նստեր է : Ոտքին տակը խոշոր կապոց մը կար խոիւններու (չալը չըրիլը) : Ծերունին իր գաւազանին կռթնած մտադրութեամբ այծը կը քննէր, ու աչուրներէն առատ արցունք կը թափէր : Գէորգ, բարեկամաբար անոր բարեւ տուաւ, ու հարցուց, Բարի հայր, ինչո՞ւ այնպէս խեղճութեամբ կեցեր այծը կը դիտես եւ ինչո՞ւ կու լաս :

Ո՛հ, ըսաւ մարդը, այսպէս գեղեցիկ այծ մը ես ալ ունէի, եւ իր կաթը իմ ամենէն աղէկ կերակուրս էր : Բայց գայլը զանիկա իզմէ յափըշտակեց : Ան ատենէն ի վեր խոհանոցս շատ գէշ կերպարանք առաւ : Հիմակ ստիպուած եմ հացով ու ջրով անցընել, կտոր մը հացիս հետ ուտելու այծի պանիր չունիմ : Հիմա զօրութենէ շատ ինկած եմ : Եւ չեմ կարծեր, որ կարենամ աս կապոցը մինչեւ տուն տանիլ, որն որ վարը գեղին ծայրն է, առուին քովը ու հոսկից քանի մը հարիւր քայլ հեռու է :

Մտիկա շատ դիւրին բան մըն է, ըսաւ Գէորգ : Ես հիմա շուտ մը քու բեռդ կ'առնում վար տունդ կը տանիմ : Ծերունին չէր ուզեր յանձն առնուլ : Բայց Գէորգ մօրը ըսած խօսքը կը յիշէր : Որչափ կրնաս ամէն մարդու օգնէ : Գարձեալ, թող տուր ըսաւ մարդուն, ասի ինծի աշխատութիւն մը չէ. քառորդէ մը ետ կը դառնամ : Այծը քու քովդ ապահով է, չէ՞ մի : Տարակոյս մ'ունենար ըսաւ ծերը, մէկը չիկրնար գողնալ : Ես երաշխաւոր կ'ըլլամ : Աս կողմի մարդիկները, ամէնն ալ պատուաւոր մարդիկ են :

Գէորգ բեռը ուսը զարկած՝ երագաքայլ ընթացքով բլուրէն վար ինջաւ : Ծերունին ալ այծը

Տոն թող տուած կամաց կամաց անոր ետեւէն կը քալէր: Գէորգ կապոցը դրան քով դրաւ ու ետ դարձաւ: Ծերը գեղին մօտերը անոր պատահեցաւ ու արցունքն աչուրները շնորհակալ եղաւ: Գուն ծերերը յարգող բարի պատանի մըն ես ըսաւ: Աստուած՝ քու այսպէս օտարական ծեր մարդու մը ցուցըցած սէրդ հարիւրապատիկ ու հազարապատիկ վարձատրէ: Եւ իրօք ալ կը վարձատրէ նէ յիշէ զիս: Գէորգ այլայլած ծերունւոյն ձեռքը թօթփեց, անոր իր ծերութեան մէջ զուարթ օրեր բարեմաղթելով ճամբան յառաջ տարաւ, ուրախացած՝ բարեգործութիւն մ'ընելուն համար: Աս ըրածս ալ ողորմութիւն տալ մըն է, կ'ըսէր ինքն իրեն, կրնայ մարդ առանց ստակ ունենալու ալ, աղքատաց բարերարութիւն ընել:

Ե

Գայլն ու այծը:

Վազիւ թէ Գէորգ ծերը թողուցած ու քանի մը քայլ ըրած էր, մէյ մ'ալ անդիէն տղաք, որոնք սառած առուին սառոյցներուն վրայ կը զուարճանային, շունչերնին կտրուած կը վազէին ու կը պոռային, Գայլ, Գայլ: Ամենուն ալ երեսները վախէն ու սարսափէն գունատած էր: Ո՞ր տեսաք գայլը, հարցուց Գէորգ: Աերը բլուրին վրայ դէպ ի մատուռ կ'երթար, ըսաւ տղոցմէ մէկը, եւ աս ըսելով մէկալ տղոց հետ մօտ տուն մը մտաւ: Գէորգ սարսափեցաւ մնաց, ու լալով ու կոծելով, ո՛հ կ'ըսէր, գայլը այժս փարատած պիտ'որ ըլլայ: Ո՛հ, խեղճ մայր, ալ ասկից վերջը քեզի չեմ կրնար օգնել:

Անմիջապէս բլուր վազեց, առանց միտ գնելու

որ իր կեանքն ալ վտանգի մէջ կը դնէ: Սակայն երբ որ բլուր հասաւ, զարմանքէն ապշեցաւ մնաց: Տեսաւ որ իր այծը ողջ անարատ կեցեր է, միայն քիչ մը այլայլած էր ու կը ջանար փախչիլ: Բայց երբ որ զինքը տեսաւ, հանդարտեցաւ ու պապաչելու (մէլէմէք) սկսաւ, իբրեւ թէ կ'ուրախանար անոր գալստեան վրայ: Իսկ մատրան դուռը՝ որ յառաջ կ'իսաբաց էր, հիմակ գոցուած տեսաւ, եւ գայլն ալ դրան երկու կողմը գտնուած կլոր պատուհաններուն երկաթեայ վանդակներէն գլուխը դուրս կ'երկնցընէր: Պատուհաններուն ապակիները խորտակած էր, ու բոլոր զօրութեամբ կ'աշխատէր ան երկաթեայ վանդակները կոտրելով դուրս ելլել: Քերանը ընդարձակ բացած էր, ու կատղութենէն աչուրներէն կրակ կը ցափէր: Բայց ի վերայ այսր ամենայնի չէր կրնար իր բանտէն ազատիլ:

Ըստիկա յայտնի հրաշք մըն է, կ'ըսէր Գեորգ. ո՞վ իր պաշտպանութեան տակ առաւ իմ այծս եւ աս վայրենի գազանը հոն բանտարկեց: Ամենեւին մարդ մը աս բանս ընելու կարող չէ: Բաց անկից ձեան վրայ մարդու հետք մը ամենեւին չեմ տեսներ, բաց ի իմ ոտքերուս ու ծերուն ոտից հետքէն: Իսկ գայլուն ոտից հետքը շիփ շիտակ մատուռ կ'երթայ: Մինակ Աստուծոյ հրեշտակ մը, որն որ դետին կոխելու հարկաւորութիւն չունի, կրնայ թռչելով եկած ըլլալ ու վայրենի անասունը բռնած բանտարկած ըլլալ, որպէս զի մէյ մ'ալ մարդկանց ամենեւին չլնասէ: Աս ըսելով Աստուծոյ շնորհակալ եղաւ:

Ըս միջոցիս նոյն ծերունին դարձած հոն եկած էր: Տղոց Գայլ, Գայլ պոռալը լսելով, շուտ մը իր հին ժանգոտած նիզակը, որն որ ատենօք իբրեւ զինուոր գործածած եւ մինչեւ նոյն ատեն պահած էր, առած եկած էր տեսնելու որ իր բարերարին կրնայ մի օգնութիւն մ'ընել:

Նայէ, ըսաւ Գեորգ, ծերունին տեսածին պէս, սա պատահած հրաշքին: Նայէ գայլը բանտարկուեր է, առանց իմ այծիս մէկ մազին ալ վնաս հասցընելու: Ըսէք տեսնենք ինչպէս կրնայ եղած ըլլալ աս բանս:

Ասիկա շատ յայտնի բան մըն է, ըսաւ ծերրդէպքին ներկայ գտնուածի պէս քեզի պատմեմ: Երբ որ գայլը այծին հոտը առած ու հեռուանց տեսած է նէ, կատղու-թեամբ լի վրան վազած է: Այժը, որ կիսաբաց դրան կապուած էր, գայլուն դալը տեսնելով՝ մատուռ փախած է: Եւ դէպ ի ներս բացւող դրան կապուած ըլլալով եւ գայլէն ալ փախչել ուղելով ու չկրնալով՝ մէկ կողմը դացած ու դրան ետեւը պահուած է: Իսկ գայլը, զինքը աչքին առջեւէն կորսնցընելով, արեան ծարուած ու անյագ կատողու-թեամբ շիւղիտակ դէպ ի խորան մատուռ մտած է: Այժը իր վայրենի թշնամին իր առջին տեսնելով՝ անմիջապէս նորէն մատուռէն դուրս ցատքած ելած է, ու բնականապէս չուանին հետ դուռը ետեւէն քաշելով դուռը գոցուած է: Այսպէս գայլը բանտարկուած մնացած է:

Ուրեմն ասիկակ հրաշք մը չէ՞ր, ըսաւ Գեորգ ամչցած ու տրտմած. ուրեմն աս բանս բնական բան մըն էր:

Որչափ որ բնական բան մ'ալ էր նէ, կրկնեց ծերրը, այսու ամենայնիւ հրաշք մըն է: Աստուծոյ նախախնամու-թեան զարմանալիքն է: Աստուած ասիկակ այսպէս տրամագրած էր: Իր նախախնամու-թեամբը չէ թէ մինակ քու այծդ ազատեցաւ ու կատողի գազանին ձեռքէն անվնաս պահուեցաւ, հապա նաեւ մեծ վարձատրու-թեան ալ ակրնկալու-թիւն ունիս: Որովհետեւ մեր գեղին մարդասէր իշխանը 10 ոսկի խոստացած է անոր, որն որ աս վայրենի գազանը կը բռնէ եւ կամ կը մեռցընէ: Աս ստակը հիմայ քուկդ է, ինչու որ

անոր բռնուելուն առջին մերձաւոր պատճառը
դուն եղար: Գուն, առանց քու գիտութեանդ
գայլուն որոգայթ մը լարեցիր, ուստի վարձքն ալ
անշուշտ պիտ'որ ընդունիս:

Գէորգ ապշեցաւ մնաց, ինչու որ տասը ոսկի
ան առենները մեծ բան ըսել էր: Ո՛հ, թէ որ
այնպէս է նէ ըսաւ, մօրս համար կով մը գնելէն
ետքը ինծի ալ դեռ բաւական ստակ կը մնայ, բայց
ես բոլորն ալ մօրս կու տամ: Թէ որ ստակն առ-
նելու ըլլամ, այծը քեզի կը պարգեւեմ ու այս-
պէս քեզի ալ օգնութիւն մը կ'ըլլայ: Թէ որ
դուն եղած չըլլայիր, ես այծը քակէի ճամբաս
պիտ'որ երթայի, ու գայլը այծին հօտը առնելով
պիտ'որ գար թէ այծն ու թէ զիս ալ գուցէ
պիտ'որ փարատէր:

Սերը աչուրներն ու ձեռուրները երկինք վեր-
ցուց ու ըսաւ, Աստուծոյ նախախնամութիւնը
օրհնեալ ըլլայ: Անիկա դքեզ վարձատրեց, իմ
բռս տնակս տանելուդ համար: Անիկակ իմ ա-
ղօթքս լսեց, ու ինծի օգնութեան հասաւ աս
կարօտութեանս ատեն. Անոր աստուածային նա-
խախնամութեան շնորհակալ ըլլանք:

2.

Վարձատրեալ որդին:

Արկուքն ալ մատրան դրան առջին Աստուծոյ
շնորհակալ ըլլայէն ետքը, ծերը յոգնած՝ մա-
տրան առջին նստարանի վրայ նստաւ. իսկ Գէորգ
վար գեղ վազեց: Մարդիկ չէին համարձակեր
տներնէն դուրս ելլել, հապա վերնայարկներու
պատուհաններէն դուրս կը նայէին՝ գայլուն պատ-
մութիւնը լսելու իմանալու համար: Գէորգ՝ Եկէք,
Եկէք, կը պոռար, ալ վախնալու բան չունիր:

Գայլը բռնուեցաւ ու մատուռը բանտարկուեցաւ : Գեղին գատաւորը աս լսելով քանի մը քաջասիրտ մարդիկներով հոն գնաց , ու երկու կողման պատուհաններէն ներս նայեցան տեսան որ խկապէս գայլը ներսն է , ու կատղած պատերէն ու պատուհաններէն վեր կը ցատքէ : Եւ երբոր պզտիկ պատուհանին մօտիկցաւ նէ , մարդիկները վախցած ետ քաշուեցան :

Փառք Աստուծոյ ըսաւ գատաւորը , գայլը ստուգիւ բռնուած է : Հիմակ ալ թէ մենք ու թէ մեր արջառները ապահով ենք : Բայց թէ ինչպէս աս բանս գլուխ հանեցիր , չեմ կրնար ըմբռնել : Ծերունին ան զարմացած կեցած մարդիկներուն եղածը պատմեց : Գեղացի մարդիկները ապշած կ'ըսէին , ո՞վ կրնար հաւտալ որ այժմ գայլը պիտ'որ բռնէ եղեր : Գատաւորը նորէն փառք տուաւ Աստուծոյ ու ըսաւ . Հիմակ անմիջապէս ձիաւոր բանբեր մը խաւրեմ ասպետին աս ուրախալի լուրը տանելու համար : Անշուշտ Ախլտպուրկցի Ռւլրիխ ասպետը շատ պիտ'որ ուրախանայ : Բայց դուն պզտիկ այծարած , դուն պէտք է որ հոս մնաս , որպէս զի քեզի ինկած ստակը առնուս : Մինչեւ որ ստակը ձեռքդ հասնի , ես թէ զքեզ ու թէ այժմ կը հոգամ . պէտք չէ որ քեզի բան մը պակսի :

Գեղացիներէն մէկը անմիջապէս ձիարձակ դէպի Ախլտպուրկ գնաց : Ասպետը իր կնոջն ու որդւոյն հետ դեռ նոր սեղան նստած էր : Աս լուրն առնելուն պէս , անմիջապէս դանակն ու պատառաքաղը սեղանին վրայ նետեց եւ ուրախութենէն ոտք ելաւ ու սկսաւ գոչել . Ռւրախարար բանն աս է , ասիկա տօն մըն է քաջ ու պատուաւոր որսորդի մը համար : Պէտք է որ շուտով հոն երթամ : Գոնրատ , ուրախացիր , դուն ալ կրնաս մէկտեղ գալ : Հրաման խաւրեց որ շուտ մը ձիերը համետեն ու բոլոր գեղին մէջ որս սիրողները ձիով

եւ կամ ոտօք՝ զինաւորուած պատրաստ ըլլան ճամբայ ելլելու: Իսկ խորվածը, ըսաւ, որսի մախաղին մէջ դրէք, անիկա գազանը սպաննելէն ետեւ որսորդներու սովորութեան համաձայն կ'ուտենք:

Չիերը համետելու ու մարդիկները ժողվուելու վրայ եղած ատեն, ինք ամէն բան մանրամասն բանբերին պատմել տուաւ, եւ անոր պատմած ատեն շարունակ կը կանչէր. Շատ աղէկ, շատ գեղեցիկ. վայրենի գազանը սպաննելը մեծ զուարճութիւն մը պիտ'որ ըլլայ:

Ինք ու իր հեծեալները ձի հեծան. խել մը հետաքրքիր մարդիկ ալ ոտօք՝ որչափ կարելի է շուտ հետերնին գացին: Ասպետը երբոր մատրան հասաւ, գեղացւոց ըրած խորին մեծարանաց հաղիւ միտ կը գնէր, պղտիկ պատուհաններուն մէկէն ներս նայեցաւ ու կանչեց. Ստոյգ է, ստուգիւ գայլը բռնուեր է: Աննացս մէջ այսպէս յարմար որս մը տեսած չեմ: Շուտ գործողութիւնը պէտք է սկսիլ. հրաման տուաւ որ իր մարդիկները պատրաստուին:

Ան ատեն դատաւորը մեծարանօք ասպետին մերձենալով խօսել սկսաւ. Ինծի այնպէս կ'երեւայ որ պէտք է գազանը ներսը թողուլ որ սովամահ ըլլայ, եւ այսպէս ամենեւին ոչ աշխատութիւն յանձն առնուլ հարկ կ'ըլլայ եւ ոչ ալ մէկու մը կեանքը վտանգի մէջ կը դրուի:

Իսկ ասպետը արիութեամբ մը պատասխանեց, Ի՞նչ, զմեզ քեզի պէս տկար ու անզօր կը կարծես: Չէ, չէ, իմ ձեռքովս եւ աս նետով պէտք է որ սպաննուի ան գազանը, ինչպէս որ քաջ որսորդի մը կը վայելէ: Անիկակ ինծի եւ իմ հպատակացս բաւական վիշտ հասցուց: Շուտ կարգի մտէք, եւ ձեզմէ քաջերէն մէկը դուռը բանայ:

Որսորդին մէկը տէգով զինեալ դուռը բացաւ: Բայց գայլը դուրս ելլել չէր ուզեր: Ար տեսնէ

անիծեալը, գոչեց ասպետը, որ իրեն աղէկ ընդ-
ունելու թիւն պիտ'որ չըլլայ: Շուտ շուները վրան
յարձակուին, ան ատեն ուղէ չուղէ դուրս պէտք
է որ գայ: Իսկ ինք ասպետը դրան առջին քանի
մը քայլ հեռու շտկուեցաւ կեցաւ՝ լարուած նե-
տը ձեռքը բռնած: Ընդ գայլը դուրս ելլելը, աս-
պետը նետը քաշեց անոր բաց բերնին մէջ. ան-
միջապէս գազանը սկսաւ թուլս կարմիր արեան
հեղեղ մը փսխել ու ասպետին ոտուրներուն առ-
ջին ինկած կը խորդար ու սրունքները կը թո-
թուէր: Ասպետը ուրախութենէն կը ցնծար ու կը
կանչէր. Ա՛ս է աւազակաց վախճանը: Ուրախա-
ցէք, ու գլխարկներնուդ ու ղէնքերնուդ վրայ
կանանչ ձիւղեր խոթեցէք: Բոլոր որսորդներն
ու գեղացիք հրամանը կատարեցին. ու սկսան ա-
նոր քաջութիւնը գովել ու մինչեւ երկինք բար-
ձրացընել:

Խել մը բազմութիւն մարդկանց, նոյն իսկ կա-
նայք ու տղաք հոն եկան գայլը տեսնելու, որն
որ ասպետին ոտքին տակ երկնցած պառկած էր:
Ասպետը սրտին ուրախութենէն վերջին աստիճանի
մարդասիրութիւն կը ցուցընէր: Այնպէս չէ՞ մի,
կ'ըսէր, քանի որ գայլը կ'ապրէր, ինչ որ տային
անոր չէիք մերձենար, բայց մեզն պէս ասպետ-
ները միայն այսպիսի բանի մը կրնան յանդգնիլ:
Եկէք, նայեցէք, սա գազանին զարհուրելի բե-
րանը, սուր աղբաները, անոր մազոտ մորթը ու
արտաքոյ կարգի երկայնութիւնը: Ամէնն ալ կը
զարմանային գազանին հսկայութեանը ու ասպետին
քաջասրտութեան վրայ, որուն ինքն ալ գոհ էր:

Ղատաւորը անդիէն եկաւ ու ասպետին հար-
ցուց որ արդեօք Գէորգ խոստացուած դրամը
պիտ'որ ընդունի: Այո՛, այո՛, պիտ'որ ընդունի:
Ինքն էր որ աս գազանը ինծի որս ընել տուաւ,
եւ ես այս պարծանքով գոհ եմ: Թող հետս
գայ, հիմակ անմիջապէս ստակը կ'ուղեմ՝ անոր

վճարել, թէպէտ ես իշխանին գրամասեղանէն ուշ պիտ'որ ընդունիմ:

Վատաւորը աս լուրը Գէորգին բերաւ նէ, Գէորգ դարձաւ ծերուն, ուրեմն այծը քեզի ըլլայ, ըսաւ, ու ասպետին գնաց. ծերունին ալ անոր ընկերացաւ, ու ասպետին պատմեց անոր իրեն ցուցուցած ծառայութիւնը, եւ բաց անկից այծն իրեն պարգեւելը: Ասպետը ծերուն երեսը նայելուն պէս, զինքը ճանչցաւ, ու կանչեց, Ի՞նչպէս, դուն ան քաջ զինուորը չե՞ս, որ ատենօք իմ ծառայութեանս մէջն էիր: Գէորգը ստուգիւ աղնիւ պատանի մըն է, որ իր այծը կ'ուզէ քեզի տալ: Բայց ես անոր վրայ քեզի ոսկի մ'ալ կու տամ, իմ արեւուս ալ խմէ:

Վոնրատ իր հայրը քիչ մը մէկդի առնելով այսպէս խօսեցաւ. Բարի տղուն ընդունած վարձքը՝ բուն երկրին իշխանը կու տայ: Բայց մենք ալ մեր կողմանէ բան մը պէտք ենք ընել: Երբ որ ես նոյն ծառին վրայ, այնպիսի մեծ նեղութեան մէջ էի, ուխտ ըրի որ մեծ բարեգործութիւն մ'ընեմ: Աս ուխտը դեռ կատարած չեմ: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ թէ որ Գէորգին մօրը կով մը խաւրելու ըլլանք, անոր ստակը ես իմ խնայութեան արկեղէս կը վճարեմ:

Շատ աղէկ, ըսաւ ասպետն ու Գէորգը առջին կանչեց եւ անոր հետ այսպէս խօսեցաւ: Ուրովհետեւ դուն աս ծերունի զինուորին քու այծդ պարգեւ տուիր, անոր համար ես ալ, Յովհաննէս Ուլլիխ Ալիտպուրկցի, կ'ուզեմ պատիւս պահել: Ուստի մօրդ իմ գոմէս կով մը տար. բայց աս գիշեր իմ դղեակս պիտ'որ մնաս, վաղը առտու կանուխ խոստացուած գրամն ալ քեզի կը վճարեմ, եւ իմ Հելուեաիացի կովապանս կովը քու մօրդ կը տանի:

Ուլլիխ ասպետն ու իր որդին նորէն ձիավարելով դղեակ գարձան, ուր գիշերուան մութին

Հասան: Ատէլայիտ, ասպետին ամուսինը, իր գեղեցիկ զարդարուած խուցը, վառուած կանթեղին քով նստած կը մանէր: Երկուքն ալ անոր ամէն պատահածները շատ կենդանի կերպով պատմեցին: Ազնուական տիկինը խօսել սկսաւ ու ըսաւ. Աս պատմութեան մէջ՝ ես ամենէն աւելի Գէորգայ բարեպաշտութեանը, իր առ մայրն ունեցած սիրոյն ու խեղճ ծերունւոյն ցուցուցած մարդասիրութեան հաճեցայ: Կ'ուզեմ ան բարի տղան տեսնել: Գոնրատ, շուտով վար գնա՛ ու զինքը վեր բեր, մինչեւ հիմակ եկած պիտ'որ ըլլայ, եւ գուցէ ալ վարը խուցի մը մէջ է:

Գոնրատ վար վազեց ու տղան հոն գտնելով թեւէն բռնած վեր բերաւ: Տիկինը շատ քաղցրութեամբ Գէորգը ողջունեց, ու զինքը գովեց որ այսպէս տաժանելի աշխատութեամբ վաստակած ստրկով մօրը այծ գնած է, եւ մայրն անոր ալ հարկաւորութիւն չունենալով նոյնը խեղճ ծերուն պարգեւեր է: Ասկից ետքը անոր խել մը հարցումներ ըրաւ. վասն զի կը յուսար որ անոր մօրմէն, որն որ այսպէս բարի որդի մը կըրթեր է, շատ բան կրնայ սորվիլ: Եւ իրօք ալ անոր տուած պատասխաններուն վրայ շատ գոհ ըլլալով, անոր մօրը շատ բարեւ խաւրեց ու զինքը թողուց որ երթայ:

Արբոր անիկայ գնաց, մայրը Գոնրատին դարձաւ ու ըսաւ. Շատ կ'ուրախանամ որ դուն Գէորգայ մօրը քու ստրկովդ օգնել կ'ուզես: Բայց միայն թէ հօրդ հետ առջի անգամ գացած առ տեն ան դայլուն դէպքին մէջ աղէկ չգործեցիր: Քու տաքարիւնութիւնդ ու անհնազանդութիւնդ կեանքդ կորսնցընել կու տար, եւ զիս ու հայրդ մեծ տրտմութեան մէջ կը ձգէր, թէ որ Աստուած մէջ չիմաներ ու ամէն բան ի բարին չիդարձընէր: Շատ կը բաղձամ որ դուն ալ սա աղքատ տղուն զգածումներն ունենաս, ան ժամանակը ա-

սոնք քեզի աւելի զարդ կու տան, քան թէ զգեստներուդ վրայի ոսկիները:

Ետեւէն իր էրկանը դարձաւ ու այսպէս խօսեցաւ. Հիմակ նորէն համոզուեցայ, որ ամենահարկաւոր բան է եղեր տղաք այնպէս կրթել որ Աստուծոյ երկիւղն ունենան, իրենց ծնողացը պատուադիր ու հնազանդ ըլլան, եւ ամէն մարդկան մարդասիրութիւն ու սէր ցուցընեն: Որպէս զի աս բանս կարող ըլլան ընել, ամէն բանէն յառաջ պէտք են իրենց յօժարութեանցն ու միտութեանցը տիրել սորվիլ: Տղոց սիրտը ազարակի կը նմանի. անոր մէջէն գէշ խոտերն ու փուշերը պէտք են նախ քաղուիլ, որպէս զի բարի սերմանքն յաջողին ու աղէկ պտուղ բերեն: Աս բանս ամէն տղոց համար հաւասարապէս հարկաւոր բան է. թէ գեղջուկի տնակին մէջ ու թէ քաղաքացւոյ մը դղեկին մէջ զարգացող տղոց համար. թէ մանգաղ կրելու ու թէ նիզակ ու գրիչ գործածելու սահմանուած տղոց համար:

Է.

Որոշուած մայրը:

Երկրորդ առտու Մարգարիտան իր տաք վառարանին քով նստած ժրութեամբ մանելու ատեն յանկարծ վազելով դրացուհին ներս մտաւ ու կանչեց. Քեզի ուրախալի լուր մը կը բերեմ: Քու Գէորդդ գայլը բռներ ու անոր համար սահմանուած ստակն ալ ընդուներ է: Քաջասիրտ տղան, քու սիրուն կովիդ վրէժը սպանչէն առեր է. հիմակ ան վնասին տեղ հարուստ հատուցում մը պիտ'որ ընդունինք:

Իսկ Մարգարիտան գլուխը կը շարժէր ու չէր կրնար հաւատալ: Ի՛նչպէս, կարելի բա՛ն է, կ'ը-

սէր, իմ Գէորգս երբեք որսի զբաղած չէ, եւ ոչ ալ թուչուն մը մեռցուցած է: Երբեք ձեռքը նետ կամ աղեղ առած չէ: Բայց անկից ինք դեռ տղայ մըն է, ինչպէս կրնայ այնպէս զարհուրելի անասնոյ մը յաղթել: Գիտեմ, աս շինծու պատմութիւնը, զիս միայն ծաղը ընելու համար հնարեր են: Ստուգիւ աս բանս ինծի ցաւ կը պատճառէ:

Վարացուհին, ինծի ալ, ըսաւ, աս լուրը քիչ մը տարակուսական բան երեւցաւ, բայց մեր որսորդն ալ, որն որ շատ աշխատեցաւ գայլը սպաննելու, լուր առեր է որ իրաւ այնպէս է: Ազնիւ որսորդը, ստոյգ է մերձաւոր պարագաները դեռ չի գիտեր, բայց ի վերայ այսր ամենայնի, ամենեւին պզտիկ տրամութիւն մը չունեցաւ, որ, ինչպէս կ'ըսէր, անմօրուս տղայ մը, բոլոր պատուաւոր որոյ բարեկամներուն ձեռքէն վարձքը յափշտակեր է: Բայց այսու ամենայնիւ, աւելցուց դրացուհին դուռը բանալով, դեռ ինչպէս եղած ըլլալը վերջէն կը լսենք:

Մարգարիտան դողգոջուն ձեռուրներով մանելը կը շարունակէր ու միօրինակ դրացուհւոյն պատմութեան վրայ կը մտածէր: Բայց քանի որ կը մտածէր, այնչափ իրեն անհաւատալի կու գար ան պատմութիւնը: Իր օգտակար կովին արիւնալից մահուան ցաւն ալ նորոգուելով, սաստիկ տրամութեան մէջ ինկաւ: Աս վիճակիս մէջ եղած ատեն, յանկարծ Գէորգ ուրախութեամբ ներս մտաւ ու սկսաւ պատմել Աստուծոյ իրեն ըրած մեծ բարիքն ու երջանկութիւնը, ու բոլոր պատահածները, տասը ոսկին ալ սեղանի վրայ անոր համրեց: Մարգարիտան հաղիւ կրնար իր աչուրներուն ու ականջներուն հաւատալ, մինակ զարմացած Աստուծոյ շնորհակալ ըլլալէն զատ բան մը չէր կրնար ընել:

Գէորգ պատուհանէն վար նայեցաւ, ու մօրը

ձեռքէն բռնած, մէյմը դուրս եկու նայէ, ըսաւ, մեր ասպետը քեզի ուրիշ կով մը խաւրեց, զորն որ ստուգիւ պիտ'որ հաւնիս: Մայրը տղուն հետ դբան առջեւ ելաւ: Հոն հելուեախացին կեցած էր կովին եղջիւրէն բռնած: Աս կովը, ըսաւ հելուեախացին, գոմիս մէջ եղածներուն ամենէն աղէկներէն ու սիրուններէն մէկն է, շատ դժուարաւ կու տամ անիկա: Բայց ասով կը մխիթարուիմ որ, անիկա աղէկ գոմ մը պիտ'որ երթայ. վասն զի գիտեմ որ ինչպէս մէկալ կորսընցուցած կովդ աղէկ կը կերակրէիր ու մաքուր կը պահէիր: Քու կովդ, աս կողմերը գտնուածներէն ամենէն սիրունն էր՝ իմիններս դուրս հանելով:

Մարգարիտան, որ դեռ զարմացած կեցած էր, գոչեց. Ո՛հ Տէր Աստուած, ինչպէս բարի ես: Գուն վշտերն ուրախութեան կը փոխես: Երբոր, դուն ան դժբախտութիւնն իմ վրաս խաւրեցիր, եւ ես իմ կովս կորսնցուցի, ստուգիւ ամենեւին չէի մտածեր, որ դուն անով ինձի ուրիշ աւելի մեծ երջանկութիւն մը կ'ուզէիր պատրաստել: Բայց ժամանակաւոր բարեաց վրայ ինչ կը խօսիմ: Ան ժամանակաւոր փնասը ինձի յաւիտենական օրհնութիւն մըն էր: Կարօտութիւնը ինձի սորվեցուց որ եռանդեամբ քեզի աղօթեմ ու սրտանց քու վրադ վստահիմ, եւ դուն իմ վստահութիւնս դերեւ չհանեցիր:

Վերջէն հելուեախացիին դարձաւ ու ըսաւ. Սիրելի բարեկամ, անպատմելի ուրախութիւն մը կը զգամ: Եւ պատշաճ ալ կը տեսնեմ որ քեզի քու աշխատութեանդ համար մեծկակ պարգեւ մը տամ: Քառորդ մը յառաջ տանս մէջ ամենեւին կարմիր դանկ մ'ալ չունէի:

Ամենեւին անոր հարկաւորութիւն չունիմ, կրկնեց աղնիւ հելուեախացին. մանաւանդ որ, իմ տէրս խստիւ ալ արգելեց որ ամենեւին պարգեւ մը չընդունիմ: Մարդասէր տիկինս ինձի

քու տալու պարգեւիդ տեղ, անոր կրկնապատիկը տուաւ: Մնաս բարով, Աստուած յաջողութիւն տայ:

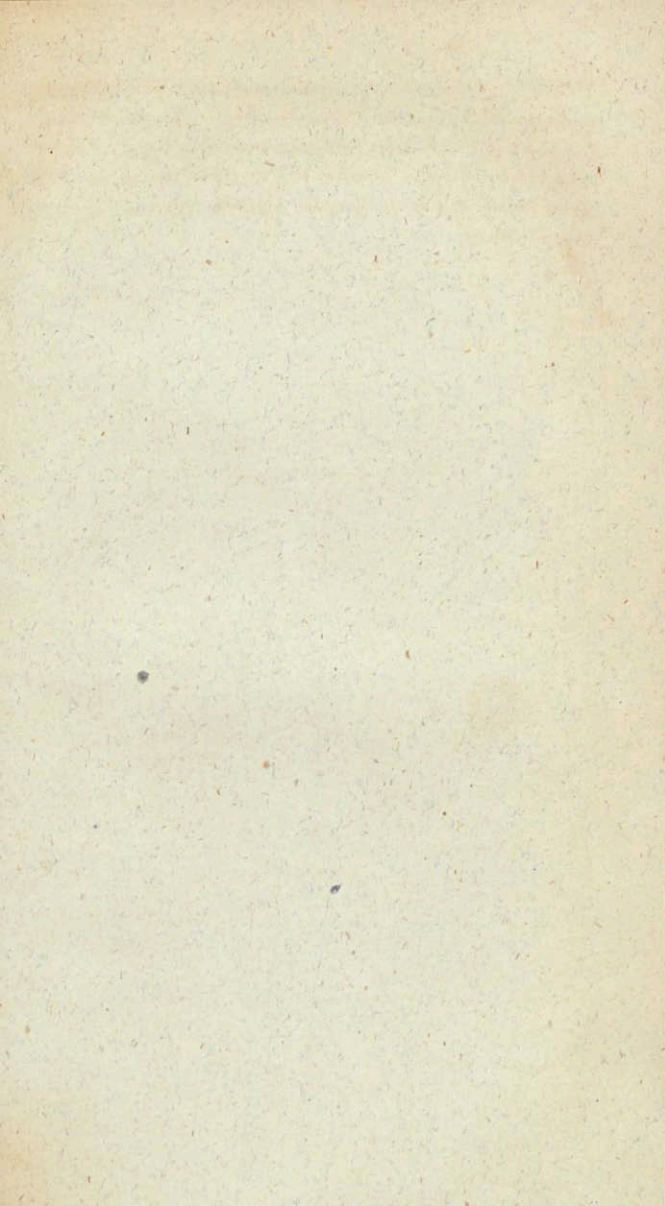
Երբ որ հելուետիացին գնաց, Մարգարիտան ու Գէորգ կովն առին գոմը տարին ու անոր առջին յառաջուրնէ մնացած չոր խոտ տարածելով՝ սենեակը գացին: Մարգարիտան իր բազմոցին վրայ նստաւ ու ըսաւ. Ուրախութիւնը մեծ սարսափի մը պէս անդամներուն վրայ կոտրածութիւն մը բերաւ, ինք զինքս շատ տկար ու յոգնած կը զգամ: Գէորգ սկսաւ դարձեալ ուրիշ ամէն բան մանրամասն պատմել: Մայրն ալ մտադրութեամբ մտիկ կ'ընէր, ու շատ հեղ անոր ըրածներուն վրայ մեծ հաճութիւն կը ցուցնէր: Պատմութիւնը լմննցաւ նէ՛ դարձաւ ըսաւ. Սիրելի Գէորգ, մօրդ խօսքերը շատ հաւատարմութեամբ կատարեր ես. յԱստուած վստահիլդ, մերձաւորիդ բարիք ընելդ մօրդ մեծ ուրախութիւն է: Այսպէս շարունակէ: Ով որ զԱստուած կը սիրէ, անոր կը հնազանդի ու կը վստահի. ով որ իր ծնողքը կը մեծարէ, ով որ մարդու մը չարիք չ'ըներ, հապա ամենուն բարիք կ'ընէ, այնպիսւոյն վրայ թէ Աստուած ու թէ մարդիկ գոհ կ'ըլլան, ու իրեն ամէն բան կը յաջողի թէ աս աշխարհքիս մէջ ու թէ անդիի աշխարհքը:

Ինչ որ մայրը իր որդւոյն համար գուշակած էր նէ, այնպէս ալ կատարուեցաւ: Առաքինի, մարդասէր ու համեստ գեղացի մ'եղաւ: Գոնրատն ալ չէ թէ միայն քաջ, հապա ամէն բանէն վեր շատ ազնիւ ու յարգելի ասպետ մ'եղաւ:

Աս դէպքիս աւանդութիւնը՝ մինչեւ անցեալ դարուն վերջը կար եւ անտարակոյս հիմակ ալ պիտ'որ ըլլայ: Վիլտպուրկ գեղը շատ ատենէ ի վեր այնպէս հիմնայատակ եղած է, որ անոր մինակ հրապարակները մնացած են, որով հիմակ Վիլտպուրկ գեղին անունը կը յիշուի: Աս գեղին

դրացի մէկ աւանը Վոլֆսպիււ (Գայլասար) կը
 կոչուի: Թէ որ մէկը Տիւնքէլսպիւլի դէպ ի՛նչօրտ-
 լինկէն երթալու ճամբուն վրայ կ'ելէ, բլուրի մը
 վրայ ճամբուն ձախ կողմը կ'իյնայ յիշեալ Գայլա-
 սարի մատուռը:

Յ Ո Ւ Յ Ա Վ

ԿՐԹԱԿԱՆ ԵՒ ՋԲՕՍԱԼԻ ՏԵՏՐԱԿԱՅ

- Ա. Ճառ վանն Հայրենասիրութեան :
- Բ. Դ. և Զ. Քր. Կոլոմբոս, կամ Ամերիկայի գտնուիլը .
- Գ. Պիոս Թ.ին մէկ աստեղագիտութիւնը և Աստրիայի և պիտկոպոսաց հովուականը :
- Ե. Համառօտ օգրեւելութարանութիւն :
- Է. Բարոյական վէպեր, կամ տղոց սիրտը կրթելու յարմար պատմութիւններ . Ա :
- Ը. Յովհաննաս Արզ, կամ Օրլէանի օրիորդին պատմութիւնը :
- Թ. Առողջութեան կանոններ :
- Ժ. ԻԲ. Բարոյական Թատրներ .
- ժԱ. Տրչատոյ ծառանձնանալը, վերջին օրերն ու մեռնիլը :
- ժԲ. Արեւելեան Յիշատակագիրներ . Ա :
- ժԳ. Բարոյական վէպեր . Բ :
- ժԴ. ժԶ. ժԸ. Փեռն . Գորգէզ, կամ Մերքիկայի առնուիլը :
- ժԵ. Դաստիարակ մանկանց, կամ բարոյական խորհրդածութիւնը տղոց համար :
- ժԶ. Բարոյական վէպեր . Գ .
- ժԾ. Կերպաս Մեծ և Հայաստանի վրայ ունեցած ազդեցութիւնը :
- Ի. Պատմութիւն մատենագրութեան Հայոց . Ա :
- ԻԱ. Տարւոյն Դ. եղանակները, կամ նկարագիր սրանչեղաց բնութեան . Ա :
- ԻԳ. Արտաշեսեան Արտաւազդայ բարբն ու վախճանը :
- ԻԴ. Տարւոյն Դ. եղանակները . Բ .
- ԻԵ. Բարոյական վէպեր . Դ :
- ԻԶ. Տարւոյն Դ. եղանակները . Գ :
- ԻԷ. Մերզայեան Մանուկ Պէլին վարուց պատմութիւնը :
- ԻԸ. Տարւոյն Դ. եղանակները . Դ :
- ԻԹ. ԼԱ. Արկածք Արարոյ Մամիկոնեանց :
- Լ. Զուարճալիք Բնապատմութեան . Ա :
- ԼԲ. Գիւտերուն Պատմութիւնը :
- ԼԳ. Ուաշինկիթըն :
- ԼԴ. Բարոյական վէպեր . Ե :
- ԼԵ. Արթուր Կորտան Բիմին պատահարները :
- ԼԶ. Գուգ Կառապետ :
- ԼԷ. Փրանկիսկոս Սուաւէին պատմութիւնները :
- ԼԸ. Ճափայի Դաստապարտեալք :
- ԼԹ. Բարոյական վէպեր . Զ :

